

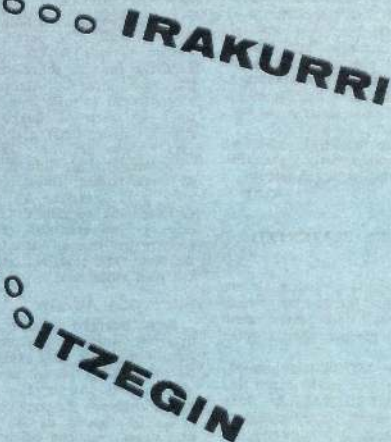
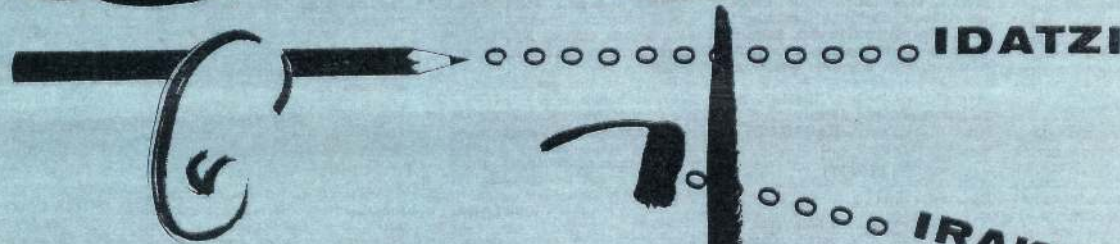
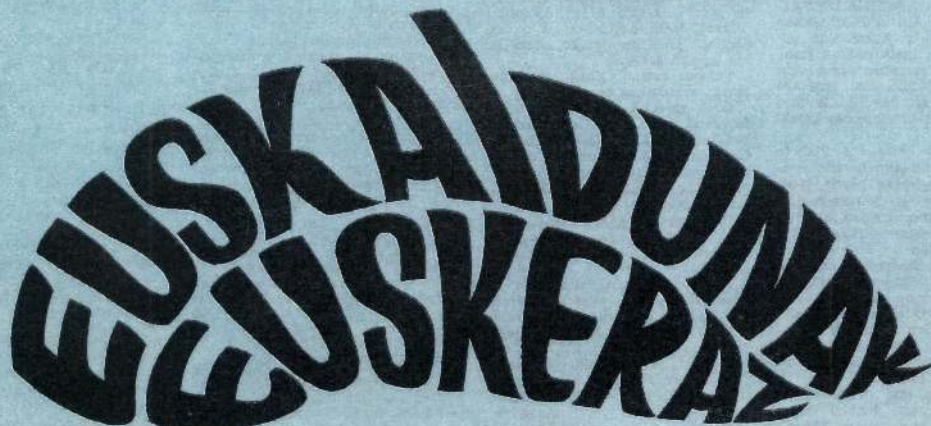

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 3 PEZETA

EUSKALDUNEN ALFABETIZAZIOA

Maiz-esan dugun bezala, herri bakoitzak bere izakera du. Baina izakerarekin batean esakera (izkuntza) badu, nor-tasun terdi du. Hori baita sustraikako izakeraz onartua izatea. Hori da horaindik euskaldun diranen berru giroa.

«Euskaldunak jelt» izenburuzko artikulu pizgarrian, Mikel Ugaldet (Z. ARGIA, 225 zerbakian), Euskaltzaindiaren egizko alfabetizazio kanpaina izan zedin eskatzen zuan. Erantzun gisa, mugitu dela esateko, bijoa gaurko nere artikulu hau.

Bere lagungarri, mintzairari buruzko saiotoxo bati ekinen diogu.

Izan ere, gizonaren izakerak, kondaira zear, bere gorakako eboluzioa eraman ahal izan du, izkuntzari esker. Zeren, gizonak bere bizitz iraupena ez dio zor berak fisiku aldetik dituan dohain hobei, baizik bere adimentasuna eta bere eratzalle ahalmenari esker. Ta, gizonaren bi dohain hauek izkuntzari loturik ditzaiz.

Izkuntzak damaigu, bere mufiotan finkaturik, gure pentsamenaren estruktura.

Izkuntza ez da elkar adierazle bat bakarrik, baizik pentsatzeko tresna ere bai. Izkuntza ezin ditek pentsametik aldentu; pentsamena barnetikako izkuntza da. Horregaitik, zer ikusi handia dute izkuntzak eta pentsaerak. Ta pentsaerak berakin ditu sentiera eta irizkizuna, izakerari bere tajura berezia ematen diona.

Izkuntza batek, zibilizazio ta kulturaren batasuna darama, herri baten jatorrizko iturburu batetik jasoa, horregaitik dute herrietako gizonak buruzko izakera ta pokaera berezia, alkargo bakoitbari bere gozoko nortasuna ematen diona, politikazko lokarri guzian gaitetik dagoena, ifoz politika bidez, indarrean, etniakko estruktura hoiek austen badira ere. Behar bada hor izanen ditu bere sustraialk izkuntza gorde beharrez herriak bere politika bat jokatea, bere jatorrizko izateko gorde nahirik, zenbait lekutan gertatzen dan bezala. Izan ere, legezkoa da gizon bakoitzak eta herri bakoitzak bere izatearen eskubideekin jabetu nahit izatea. ONU ak berak salatzen du «Declaración Universal de los Derechos del Hombre» izeneko dokumentuan, bigarren artikuluan esaten duenez: «Cualquier persona puede prevalerse de todos los derechos y de todas las libertades que esta Declaración proclama, sin ninguna distinción de raza, de color, de sexo, de lengua...»

Izkuntza da herri baten etnia goien bereizten duena. Aresti k oraintxu esan zuanarekin nago (Z. ARGIA, 224 zerbakian): Euskalduna izateko euskeraz egin behar da. Euskerarik gabe ez dago euskaldunik». Hor dago izan edo ez izanaren kaka.

Bai; euskaldunak ez diranak, erdelidunak dira, baldin gu-

re izkuntzaren aburuz bereiztu behar begenu; gure izkuntzaren aburuz eta arbasoen litziz, erak gure mintzairaren mamian era horretara txertatu zutelako gure nortasunaren zerga.

Horain, ustez aldatzeko, euskeraren funtsetik liren beharra dago, erderaren aburuz edo juzgatu beharra, bere gutetik liren beharra; baina zontzundunak ondotoxaki liron gunean ez dagoala norperaren.

Guk, gu izateari uzten diogunean, beste norbait izango gara, bai; baina ez gu. Euskaldunak ez. Berezik izango ditugu gure izakeratikako dohaintxo ttipiak, dohain hondakiliak, lehen izanaren oroiarri bezala; baina ez herri batek bere magaitetik sortarazi zuten nortasunaren indarrezkoak, baldin pentsaeraren estrukturalak, bere litzizid bereziki, gordetzen dituan izkuntza galten badu.

Izatez, norperaren izkuntza, gurasoen gaitetik dago, onduen koprenitzen dena, burua gutxien nekaturaz mintzaten dena (sarrri gure artean horrela ez bada ere, izan ditugu sarraskiegaitik), herri alkatu batentzat argiena, bere sustraikako izakera mendez-mende distoralako, herri alkargo baten ar-emanekoa delako, ta horrek giotzen du norperaren izakera.

Gaur, izkuntza bateko semeak, iraupenerako, beharrezkoa dute kultura, beharrezkoa beren izkuntzan irakurten eta idazten jakitea. Ta, gurean goienak dira ez dakitenak.

Aspaldi esan zuen ibifagabekia adiskideak, euskaldunok gñala munduan analfabeturik gela genuen herria, gure izkuntzan ez irakurten eta ez idazten ez genezkelako. Mingarria bada ere, ez da eriazoi makala. Baina, zorfonez, gazte andana bat asia da Euskaltzaindiaren babesean utsi-ne hori bete nahirik. Udara honetan asiko dira lehen ikastaroak euskaldun izanik euskeraz ez irakurten eta ez idazten ez dakitenentzat.

Gogoan izan gaur dugun kalterik aundionetarikoa bat kulturaz urri ibiltzearena dela, ta batez ere, euskeraren zori txarra euskaldunok analfabetoak izatetik datorrela.

Abegi onez lagunduko ahal diegu gazte kementsu hori. Izkuntzari zaharrenaren jabe garalako ditugun arroke-riak baztertuaz. Amor emanz. Zeren kultura bide horretatik abiatzen ez bagera, geldusk bere.

Auiduk gaudu, bai; auidiak eta atzeratuak. aBina, lholz ez da berandu. Milloi erdi urteren utsunea dago izkuntzen sorkunde izan zitekeanetik idatzitako lehenengo dokumentuak arte. Ta, Europako oraingo izkuntza bizien literatura-ron aberastasunik zaharrena ere, ez diona seireun urte-rik harat. Lanak bizkortu lezako gure mintzaira aua, batez ere gazte bihozeta garra denean. Betez ordu onean irakaso gazte kementsuok.

JUAN SAN MARTIN

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

IRUN-GO EUSKAL-LITERATURAKO SARIKETA

Irungo errikoetxeko agintariak antolatatu duten Euskal-Literaturako Sariketan, Jose M.^o Etxaburu «Kaminazpi» idazleak irabazi dau lenengo saria, 3.000 pezetakoa, bere «Bri Jaiak eta San Martzialko Alardea» lanagaitik.

Ogei ta lau urteko mutil batek irabazi dau aipamen berezia (500 pezetakoa), «Buño emen...» lanagaitik. Idazle berri onen izena Uriz Erxegaray Joxe da, eta Beobin bizi da.

Loidi, Bordari eta Bitaño'k egin dute mailko.

ANA MARIA EGIZABAL, ABESLARI TXAPELDUN BILBO'N

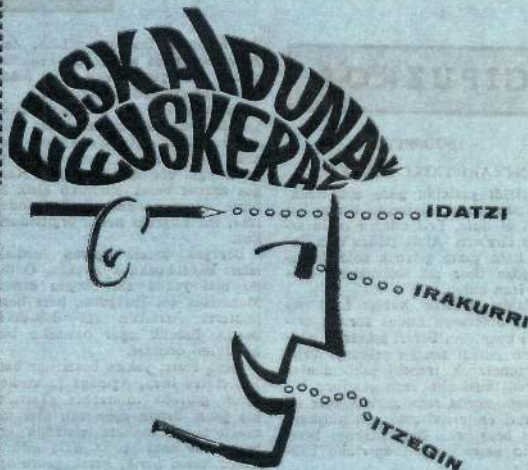
Bizkaik'ko Eresi Konserbatorioko Sari Nagusian, Ana Maria Egizabal' ek iritxi du Lenengo Saria. Arenas' etako neskatxa onek landik ere bere balioa erakutsia du beste Letaketan. Oraingo ontan beste bi ziran lelaketa ontan jokatuak, eta oso lan ederra egin zuten biak ere.

Aurrez, Torreavega'n Espainia guziko kantarien artean ere, Zar-

zuelatarako kantari leiketan Teleskufiterako lan-lekua irabazi zuan. Madrillen «La Traviata» eta «La Favorita» zarzuelak abestu zituan gero.

Madril'dik etorri zan Bilbo'ko sari au jokatzeko ta berriro Madrillera ta andik Valenzia'ra dijoa, beste uri ontan zarzuela bi oiek abestera.

Ikusten danez, ba-du alde guzietan bere kanru-ekolaren yayotasun izena. Bijoia orrelae bere lana goieneko tokian jartzen.

Euskaldunen Alfabetizazioa

KULTURAZKO LITERATURAREN BIDE URRATZEAK

Euskaldun den gizon orok altxa boza buruya Etxhuyen lengoajia izanenda fioria Prinze eta laun handiek orok haren galdia Eskribatuz halbalute ikasteko deitza. (Etxepare, 1545).

ZERUKO ARGIA'n 227'garren zenbakian ari genun saioari jarraituko dugu.

Euskaldunik gienak beren hizkuntza ez dutela nahi esan digute. Beren gogoz uzten dutela guraso hizkuntza? Geienak ez-jakinean noski. Kontzientzi kultura bidez hartzen da. Estadaiek ofizialki lagundu dituzten hizkuntzetan lotu dute batasuna ta indartu dute kultura. Ornit du kontzientzia. Norik utzi du euskera euskal kulturaren kontzientzia batekin jabetu ondoren? Guro kulturaren irakaskuntzak bideratuko bagenitu ikusteko litzake ia zenbatak uzten duan guraso hizkuntza.

Kontuan izan beste hizkuntza batean, beharturik, irakatsi zigtutela eskola, maiz tautik uleru ezarren.

Hizkuntza baten alde era askotara egin ditzake eta egiten da: batzuentzat aski da berena izatearen errazoi soilia, beste batzuek munduan gien zabaldus delako, bestok goxoa delako, edo latza delako; gustu guzietarikoak daude. Bakoitzak bere nahieren neurria hartu lezake. Gurari guzietara eratzten da hizkuntza baten ganeko maiztasuna edo begirapena. Ta ez da errazoi gutxi bizi dan bati iraurerazo nahia.

Hizkuntzen literaturarekin ere berdiria jasotzen da: nagusiña, landuena, giartsuena, zerutisrena, sakonena, teknikoena, zientifikoena ta abar. Ta txiroena denean ere, maiz, aski da norperana izatea. Norperaren jatorriaren gunetikako. Norperanean arkitzen dugulako besterentetan ez dan gogo-miharen norririko zorbait. Ta, baldin bada norbait norperanean bihotzarentzat guza hunkigarrik arkitzen ez duena, jakinduririk ezarena da, edo besteala bihotz gogorkoriz. Lehengoago izan ditako guok gure ikastaroak eratzeko eskubiderik ezaren ondorioakoa (norper herra ezagutzeke, nekezagoa baita norper burua ezagutzen); baita bigarrena askoz okerragoa da, bihotz gogorkerik ajolarik eza, zikoitzkeria, zeren inoiz inungo herriak ez baitu bururik jaso gizon zikoitzan gandik. Zikoitzan holetakoak ditugu beren buruak kulturadun jo ta norper herriaren kultura ezagutzen ez dutelako, arro, euskera ta euskal literatura mespreziotzen dutenak. Bada anhitz hola gure alorrean. Adibidez, beren istudiotan ikasiko zuten eta buruz ere gogoraziko dituzte La Fontaine edo Semanegoren alegiak, baita ez dute jakingo Bizenta Mogel eta Pascual Iturriaga nortzuk ziren, lan berdiria euskeraz egin dutelarik.

Frutas emateko sustraiak behar dira, sustaiak, norperari dagokion lurran ongi errotuak.

Ez Ez dugula literaturarik? Ez gu ibili geran eskoletan erakutsi digutenagaitik. Baina ordua da jakiteko, euskaldunok orain arte literaturari egin diogun jaramonarentzat literatura aberastegia ta ugarietgia dugula.

Aski aspaldikoa dugu Etxeparek 1545'an argitaratu zuen liburua, baita ere Joannes Leizarragak 1571'an argitaratu zituan hirurak. Axular'ek 1643'an argitaratu zuen Gero hobereña bada ere, beste biak ez dira euskeraz idatzi diranak txarrenek; ez da gutxiagorik ere. Ez giñako gaiak gaur argitaratzen diran txarrenek haink bezin onk balira.

Axularren ondoren, guro kulturazko literaturak, gorakada zorianoa bat ezagutu duen. Ongi konprentzeko orain gainera, zeren Erkiaga adiskideak zion bozala: «Konpreni ezña ditekian izkera ez du inortok ere ezertaroko nahi izanen». Ta haietan ez du bide nekogarririk arkituko alfabetizaziari ekitzen diot euskaldunak.

Euskaldunen alfabetizazio honok ere izan ditu bere langilleak. 1761'an Kardabera'ek argitaratu zuen Euskeraren berri onk eta ondo eskribitzeko, ondo irakurteko, ta ondo lizagiteko Erreglak izeneko liburuxta bat, 1964'an Tolosako «Auspoa Liburutegiak» berriz argitaratu duena ta oraindik ere probetuzkoa dena.

Bestaldetik, Julien Vinson'ek ekin zion egiazko lan bati guro kulturazko literaturaren ezagupiderako, azkenean Essal d'une bibliografie de la langue basque izeneko lan batean 1891'an argitaratu zan bilduma. Manterola ta Michel bezalako biltzaileeri ere ez digu gutxi zor.

Gorago, Nikolas Ormaetxea («Orike») irten zan lehen literatura kondairarekin, ta euskeraz gainera: Euskal literaturaren aize edo edesti laburra, 1927'an «Euskal Etnologia» argia ikusi zuana. 1931'an Campion'ek eman zuan beste literatura kondairaren saio bat bere Euskaria (Décima serie, Origenes del pueblo Euskaldun, Tercera parte, Capitulo II). Mitxelena'k bere Historia de la Literatura Vasca, 1960'an. Eta 1961'an, izen berdiriarekin, Villasanten kondaira nagusia argitaratu zan. Azken bi hauek derri-gorrezkoak dituzte guro literaturaren kondaira ezagutu nahi dutenok, ta baita alfabetizazio kanpanak asiko direnak ere beretan arkituko dituzten lurreragaitik.

Baita halaz ere, alfabetizazio kanpanian arkituko dituzten libururik onenak antologizko bildumak izango dira. Ez da posible guzien berri ematea eta aski izango da premiazkoenak eta batez ere oraindik salgai arkitzen diranen berri ematea.

(2'garren artikuluan jarraitzen du)

Le Groupe de Danseurs Basques **ANDRA MARI** se produira a :

- COMMERCY.....14 Juillet 1967 Vendredi
- SCHOTEN.....15 au 21 Samedi et Dimanche
- YVOIR.....22 au 23 Samedi et Dimanche
- PLOMBIES.....24 Jeudi
- LE THILLOT.....26 Mercredi
- ST REMY.....27 Jeudi
- SENONES.....29 au 30 Samedi et Dimanche

PROGRAMME

- 1 DANSES DE GUYENNE (Avec huit danseurs)
  - a) Aquera
  - b) Azken-dantza
  - c) Donibane'ko zortziko
  - d) Urtal-dantza
- 2 LEBARNO'KO MATELOTA-DANTZA (Avec huit danseurs)
- 3 TISTU, SOLISTE, "MARTITU"
- 4 DANSE DE LESBITO (Bosque) "KALVARRAMA" (Avec huit danseurs)
- 5 DANSES DE SOULE (ZUBEROA) (Avec cinq danseurs)
  - a) Basotzibak
  - b) Godelet-dantza
  - c) Gabote
  - d) Azken-dantza
- 6 MARIL YURI ET ZAR-DANTZA (Avec huit danseurs)
- 7 CONTRAINS ET DANSES DES PAYSANS (Avec huit danseurs)

II

- 1 DANSES DE BISCAYE (Avec huit danseurs)
  - a) Zortziko
  - b) Biskako
  - c) Mañil-dantza
  - d) TxenKamarko
- 2 DANSES DES ARCEAUX (Avec huit danseurs)

39 JOURNÉE ARTISTIQUE 13-31 JUILLET
ANDRA MARI
 GALDAPANO (Biscaye)

ANDRA MARI, Dantzari Taldearen Irugarren Ibilte Europarra

Orain 10 urte sortua dan Andra Mari Dantzari Taldeak ille ontako 13'an litan dan Prantzirumtz eta bide batez, Luxemburgo, Alemania, Belgika eta Suitzara ere elduko da. 23 dantzari eta 3 txistulari 7 urtan emango dute satoak. Urtak, onexek dira: Commercy, Plombières, Le Thillot, St. Remy eta Senones, Prantzian; Schoten eta Yvoir, Belgikan. Ibilaldia, batez beste, 5.000 kilometro luze da eta kilometro denak autobusean egingo dira. Europar elkar ezagutzea da ibilte onen oiburua, elkar ezagutu eta onela lagun egin, musika, abesti eta dantza errikolaren bidez.

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

EUSKALTZAINDIAREN UZTAILLEKO BILLERA

Eskoletako liburuak, Ministroari eskea'ta Alfabetizazio gai berezienak

Betiko otolitzak eman dio asiera il ontako billerari. San Martin, Euskaltzaindi'ko idazkariak, irakurri du, urrengo, aurreko illeko billeraren agiria, denak ontzat emanaz.

ESKOLETAKO LIBURUAK

Euskal ikastoletako liburuak eskatzen genituan Garagarilleko billeran, eta asi gera erantzunak artzen. Tudola'tik dator eskutitz bat, ango jesulagun batek Bigarren Irakaskintzarako egina'k dituan liburu batzuek situatuz. Xalbador Garmendia, apazak ere ba-du ikastoletako beste bat eta Lekuona apazak, Seminarioan diran beste liburu batzuen berri ere ematen digu.

Euskaltzaindiak ba-du ortarako Batzorde bat aukeratua ta texto olek eskuan nai lituzko, aztertze. Kopiak eskatzea erabakitzen da.

MINISTROARI ESKEA

Udaran, Donosti'ra etortzeko da Ministroa, ta Euskaltzaindi'k aukera ori, bere eskea berritzeko artu nai du. Pedro Irizar jaunaren bitartez egina da berarekin itzez-itzez ari-tzeko baimena. Ta al dala onela egingo da, euskera irakaskintzan sar dezaten lenbailen.

«Amigos del Pais»-koen buru dan Alvaro Valle Lersundi'k eskutitz bat egin dio Euskaltzaindiari, au esanaz: ongi ba-deritzio Euskaltzaindiari, bera ere gurekin batuko dala Ministroari esko ori egiteko. Asmo au onartua izan da, ta Batzordekoak Valle jaunarekin egon dituzela, erabakitzen da.

ALFABETIZAZIO DALA-TA

Londik esana zan, nola gazte talde bat euskeldunei euskeraz irakurtzen eta idazten erakusteko asmo-tan dan. Auek San Telmo'n eskatzen zuten lekua lan orri laguntzeko.

Leku ori «Amigos del Pais»-koena da ta onok gogoz eman du toki ori bear dana egiteko.

Etخابuru jaunak ere eskutitz bat egin digu, «ANDANA» itza aztertuz.

BILBO'KO EUSKAL IKASTOLA ZABALTZEN

Irigolen Alfontso jaunak, herri on bat ematen digu: Bilbo'n ba-da AZ-KUE zanaren izeneko euskal-ikasto-

la bat, ofizialki ezagutua. Ikastetxe onek bere lana geltu egin du ta toki berriak eskatzen zituan. Ortarako, ikastetxearen alboan dagoen beste etxe batean alogeran leku herri ori artu du; ta orain ikastetxeak lengo lekuak beste ainbeste zabaldu ditu. Beraz len alako bi da orain ikastetxea.

EUSKAL ANDERENOAK LAGUNTZAILLE

Ikastoletako lana erosoago egiteko, irakaskintzan ari diran nexka mailtrak Euskaltzaindi'ra ekarri nai dira. Ikastoletako Euskaltzaindiak izendatuta duan Batzordeak, euskal-ikastoletan erakusten ari diranen itza entzun nai luke, bear dan guziaz tajuz antolatzeko. Aitatu dira nexka batzuen izenak, eta bata ta beste-ari idaztetokan gelditu dira.

Irakasleei laguntzen ari diran zenbait jaunen izenak ere aitatu dituzte ta auel ere gure asmoen kontu emango zale.

TXOSTENAK

Satrustegi apaiz naparrak, bere lan bat irakurtzen du. Ortan ari dan taldeak izlari batzuek nai lituzke, euskal-literaturaz zerbait adierazo dezaketenen az, ikasteko. Ortarako izlariak aukeratu dituzte.

Alfabetizazioaz, San Martin jaunak itzegiten du. Ortan ari dan taldeak izlari batzuek nai lituzke, euskal-literaturaz zerbait adierazo dezaketenen az, ikasteko. Ortarako izlariak aukeratu dituzte.

Lartzabal apaizak, Bidasoz aruntzako Euskalerrian gai ontan zer egin dan adierazi digu. Lizundia jaunak ere beste ainbeste egin du, Bizkai aldean zer egin dan agertuz.

TORIBIO ALTZAGA SARIA

Berriro sari au ematekoak dira aurten. Saria erabakitzeke balia, malkoak, juezak, erabaki bearra zegoen. Auek, Lartzabal, Beobide ta Aresti izan zitezkeela esan zan.

Beobide jaunak Euskal-Teatroaz iru egunetan Zaldibar'ko errian egin diran batzaldiak aitatu ditu. Ango lanak nola izan diran, eta batzore Ricardo Salvat katalandar gazteak nolako laguntza ta erakutsiak eman dituan agertuz. Asmo aundiak dira ontaz, eta aurrena norbaitezuek gai au ikastera bialdu bearko dirala dio, euskal-teatroak aurrera egin dezan.

Erkiaga Eusebio'k diru-kontuak bialdu dizkigu. Onela Euskaltzaindi'k Donostia'n eta Bilbo'n dituan txanponen berri jakin degu.

Jakin degu ere Napsar'oa nola salatzan diran euskera alde. Onela jakin degu Zangotza'ko Lore Jokotzan, euskal olerkiak ere sartu dirala. Iru sari izango dira, beste leku batean esaten degunez.

Orrez gain, Iru'ne'n «SEMANA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS» barruan euskerari ere lekua eman dituzte. ASTE au Abuztuaren 28'tik Aotzuaren 3 arte izango da. Abuztuaren 31'garrenean, eguadiako amabiterdian ENSKAL MEZA emango dute.

Betiko otolitzek bakutu da onela il ontako Billers.

AMILLAITZ

Euskaldunen alfabetizazioa

Herri literaturaren emaitza

...there are few things in which a nation reveals its character so fully as in its folk-literature.

Rodney A. Gallop

A Book of the Basques

(...gauza gutxi dira aberri batek bere aztura hain naro agertzen duena bere herri literaturan bezala).

Gure herri literatura beste edozein herrirena bezin aberatsa ta ugaria dela esan zuen Mitxelena'k bere *Historia de la Literatura Vasca'n* (1960).

Gaurkoz, kulturazko literatura ere ez dugu hain urri (hobeto esan, kultista, landua). Munduko azken bolarak modaz edo bizitzak beharturik sortzen doan era berriko literaturatik emaitza askorik ez bada ere ez uste izan eginezagaitik danik, baizik diranak nun argitaratu biderik ez dutelako, gure argitaldarien zuzendariak lehenera gelago begiratuz bigi direlako edo, zeren batez ere olerkian horaingo erderetakoen zorrak gabeko lanak eza-gutzen bai ditugu. Bestalde, argitaratzen neurriak erakusten digu literatura landuaren gradua: ilero bitik hiru liburura argitaratzen dira aspaldiko lau urte honetan. Aldizkariak, berriz, ugariegi ere baditugu, sakabanaturik euskeraren indarrari ta batasunari behar bezala lagundu ahal izateko. Oso tristea da gertatzen hau, ta askorentzat mingarri bada ere, hemen, zabalkunde eta kulturaz hoberean direnak bakarrik aipatuko ditugu: Baionako *Herria*, eta ZERUKO ARGIA asterokoak, eta *Egan*, *Jakin* ta *Otoizlari* kultura aldizkari bezala, ta *Olerki* euskal poesi utsezko aldizkari bezala.

(9 garren orrialdean jarraitzen du)

ZANGOTZA'KO LORE-JOKOAK

Naparroa zaretetik aize onak dotozkigu aspaldian. Zangotza erderaz: *Sanguesa*, Naparroa'ren mugamugan dago, Arago'i'ri begira. Ala ere, ango Lore-Jokotan, (aurten da bigarren aldiz), erderazko ta euskerazko lanentzako sariak jarri dituzte.

Erderazkoak, amaika sari ta gai erabaki dituzte. Geienak, Naparru'ko Kondaira, legedi ta abar, gure jakintza barruko gaita dute. Euskerazkoak iru dira:

Lendabizikoa Euskal-Jakintzako Akademiak jarri du, iru mila pezetakoa. Au irabazteko, euskeraz, era zarreko itz-neurtuetan olerki bat egin bear da.

Bigarren saria, Errokariko Batzarrek eskeintzen du: au ere iru mila pezetakoa. Au eskuratzeko, Errokariko euskeran olerki bat asmatu bear da.

Irugarren saria, mila pezetakoa, Donapaleu'ko erriak eskeintzen du: Base Nabar eskualeari eskeintzako olerki batentzat. Au, mila pezetako izango dezu. Lanak Abuztuaren azkenegarte bialdu dituzke. Bakoitzak bere lanaren bi kopia edo aldaketa bial bitza, makiñuz ta alde batetik bakarrik idatzia.

Izenik gabe joango da lana. Izen-abizenak, beste estalki itzi bitan jarri. Izen ontara bialdu zure lanak: Don Miguel Samaniego-Calle Mayor 37-2.º Sanguesa. Navarra.

Sariak Agorrek 15'garrenean adieraziko dira. Orra Naparroa zaarreko ana' urrutienak, nolako ikasbidea ematen dituzten.

Valenti

URRE-LANAK

Plaza de Zaragoza, 2 - Urrut. 11825

antziña-gauzak
erredizak
bezuza-galak
erregalauk

ZALDIBAR

EDERKO BE EDERKO

Erri danak ao batez eritxia emon dau, aurtengo Santija jale...

Ondo irabazirik omena benetan? Iguro diran 47 urte errezka...

Iraunkor izatea da gizonari gaitza...

Zure bikote gaitzen 80 urte euki ardea...

VENEZUELA'IK

Ongi etorri-beroa emon bearren gagoz "Azkorgain" euskal idazle...

Ta "Azkorgain" artu idazkortza eta salatu, Zeruko Argia'k ba dau lana...

GEXORIK

Adiskide on Gizatzola'tar Karmel gexorik dago aldixo batean.

NOR GEIGO?

Zaldibar'ko bikote bik, nor gela-goka bat jokatu dabe: zefiek perretxiko gelgo batu.

Lenengo, bikote bata urten zan uita batsalle, Urkiola gaitzen ez...

Beste bikoteak be, gitxiago izan nai ez ta, bardihelko bideak urratu...

Dala dala, bapez oba pozoidunak baño. Alangoak izan ziran nurbait...

ALDAKAITZ

Euskaldunen alfabetizazioa

Herri literaturaren emaitza

(1. garren orrialdeki)

Bañoa beti izan behar dugu gogoan literatura landua idazle bakoitzaren mende-giroz izan behar duela egiazkoa...

Herri literatura baliatzen inglesak ez ziran XVIII-gn. mendearren azkenetan, ta haien jarraile alemanak XIX-gn. asieran.

Euskeran lana egitea beti da iluna. Ez baita euskera portugesa, gaillego eta katalana bezin mintzaira errea...

Uste dut gure Historia de la Literatura Vasca izeneko liburuetan ez dala behar bezala baliatu gure azoko herri literatura...

Montaz lanik nagusienak eta sakonenak Barandiaran'en Hojas de Eusko-Folklore'tan arkitu genezake...

Baita ere apaguen berezi bat merezi dute hortan horain lanian ari diren A. Jorge de Riezu'k eta A. Antonio Zabala'k.

ran A. Jorge de Riezu'k eta A. Antonio Zabala'k. Lehenbizikoa Aita Donostiren lanak argitaratzen ari da...

A. Zabala egiten ari dan lana ere benetan txalogarria da, bertsolariatza dugularik gure herria literaturaren bereizitasunetik nagusienetako bat...

Alpatutako bilduma hoieri begiratu'ko bat aski da gure herri-literatura oso aberatsa dala jakiteko.

Azoko literatura dugu lekuko herri kulturaren iturburuena, zenbat eta hizkuntza zaharragoa hainbat iturburu jatorragoa ta hainbat errotuagoa...

Artikulu hau irakurtzen duten askori kostako zaie euskerak azoko literatura hain aberatsa duela sineste.

Bukatzeko, gauzatxo bat gogoratu nahi diot irakurle euskalduneri, autren betetzen dirala berreun urte izuetza zaldibiarra...

JUAN SAN MARTIN

LIBURU BERRIAK

BIZKAI'KO AURREZKI KUTXA'K, bai Bilbo'n eta bai Bizkai guzian egundoko lana...

Zure diru arruarratuarentzat CAJA DE AHORROS VIZCAINA etxea dezu onena.

Amaz Etxe morrol Bilbo'n 60 Etxe morrol Bizkai'ko erririk Nagusienetan.

La CAJA DE AHORROS VIZCAINA realiza en Bilbao y la Provincia la más extensa obra benéfico-social y cultural...

Para sus ahorros, la CAJA DE AHORROS VIZCAINA

Oficinas Centrales: Plaza de España, Bilbao Teléfono 24.36.00 (varias líneas) 10 Agencias urbanas...

Ez Merkenak

Bai Onenak!

lanari bidez izaten diru gamadu on, indartsuak, Eta nora po jakin bear du baserriar burutsuak...

FANDERIA

ERREENTERI

LUZAIDE'KO KANTIAK-J. M. Satrustegi. AUSPOA saillean 05'gurren zenbakiz joa dator liburua...

Ibañeta gainetik bera begiratu ta an ezer jakingarririk arkitu ditekene...

Luzaide'k beste zorion bat izan du: an urtetan bizi izan zala J. M. Satrustegi...

Ameriketa aldean diran artzai euskalduneri ere baliatzen zitzaian aldikari ura...

Urte aieran milla kontu zar bildu zigan Satrustegi'guzi opezak eta orain liburu-ska onetan ematen dizkigu...

IRU BERTSOLARI

AUSPOA argi dator beste ala bategin. Oraingo liburu-karen izena: IRU BERTSOLARI da.

Bere itzurretan, zeatz-meatz ematen dizkigu Aita mauala'k bertsolariar goraberak.

Agustin Zakarra, Asteasu'n jaioa dezu. Esnarrizaga basarrian bizi ta pipa-artzaillea bera.

Patxi Bakallo, Errederi'ko semea zan. Aren izena: Juan Frontizko Belauzaran eta Zabala.

Pedro Santa Cruz eta Etxebeste, Andoainen jaioa izan zan, Antzizu basarrian.

Orra mitxkatzeko berri-punta batzuek. Beste guzia jakin nai duanek, eros beza liburua ta an arkituko dituzte...

Oyal eta eforru almagena Paregabeakoak Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

Une zoragarria San Inazio egunkos Lazkao'ko beneditarrantzat ta Euskalerrri osarentzat. Landik ezagutzen dugu monasterio au, baiña orain agertzen zaigu ondo ta sekon zimendu-ta. Abata berriaren sagaritzeak ori asan nai digu. Pake ta egi billa ortarño lristen diran guztief, Jainko bizitzaz suspertzen lagunduko diezutela uste dugu.

COLON EUSKALDUNA Paco Vargas'en irizpideak

Esan izan degunean Colón plazentziarra zala, txaintzetan artu izan da, baiña ezta orren txaintzetako gauza. Larramendik eta Astarloak ongi sustraituak utzi zituzten zelalako etimolojiak eta istorioak egiteko era. Larramendik naioka umorekin adierazten zituan bere etimoloji atarketak eta ezta erreza igaritzea noiz ori zan serio eta noiz bromo-pasa. Astarloa berriz beti seriotasunez ta sutsu. Bigarrenak, gaur, porraitzaille geiago duala esango nuke, gure euskal giroaren kulturako noski; bear bada leengoa-ren umorezko jarduntza ez ezagutzearren. Dana dala, emen gaude aingandiko karga astun batekin.

Paco Vargas, "El Hidalgo de Soraluze", Larramendi'ren espaleitakoa genduan. Baiña Plazentziako urak kutsatuagoa noski. Larramendik berak ere ez ote zuen plazentziarren baten ikutua? Ez nuke ezetzik esango. Paco Vargas'ek bai.

Asteko, esan deigun ez zala "El Hidalgo de Soraluze", ez Paco Vargas eta ez plazentziarra: Francisco Meléndez omen zuan butaio izena. Alajaina! Gure gizon au salaman-carra zan, nai Plazentziako izaeraz ondo errotua. Bere aita Plazentzia-

Euskal Pastoralak Maule'n

Ona emen guziak alaituko dituan berri on bat: lil onen 20 eta 27'an Euskal Pastoral eder bat agertuko digute Xiberotarrak, Mauleko Urñan.

Azkenaldi onetan, begiak pixka bat idekitzen asi geran garai onetan, Pastoralaren berezitasunaz asko mintzatzen ari gera; gutxi ikusi al izan dute ordea, ez bai da egunero ikusi al ditekera gauz bat, ezta askotaz gutxiago ere. Lan aundia artu bear izaten dute muntatu al izateko, beste alde jende asko bear da, ta gauz denetako ostopoa, diru asko bear baita.

Aurten «Chiquito de Cambo» prestatzekotan zirala jakin genduanean, gogotik poztu giñan, baiñan gure pozak ez zuan asko iraun, denpora gutxi barru ez zutela egiterik adierazi bai ziguten. Or artu dira burruka bizian, batzuek bear zala egin, Pastoralak ezin il zitekeala, euskal aberastasun au ezin zela galdtu, ta beste aldetik eragozpen guziak; azken ondorena ezin obaegoa izan da ordea ta or ditugu begi belarri Etchahun'ek idatzitako pertsuari beren buruak lotuta.

Etchahun idazlea, bere semearekin izango da gidari ta «metteurs en scene» Uruty ta Laferrine, Gareindeli'go jaunak. Egin edo ez egin zalen-tzan ibildu ba dira ere, orain egitea erabaki duten garaiñan gauz nagusi bat egin nai dute, azken urte guzietan izan dan Pastoral'rik aundiena. «Mustra» eder batekin ekin nai diote, oitura zaarreneko aberastasun guziarekin, ta Pastoralak bitartean Satanak mintzatuko dira, dantzatuz, 18'gn. mendeen bezela.

Iruri'ko Pierre Bordacare'k idatzi duen seiagarren Pastoral unek (leen: Etchahun, Matalas, Berterretche, Sancho Azkarra ta Iruri'ko kudea) inoiz ez bezelako arrakasta izango duen ziurtasun osoan gire, gure antzertieren onarriak or bai ditugu, ta gaur egun gure izakeraren aztarketa bizian gorenz ta kanpotarrak berak elnestu ezinazko parogabetasunak arkitzen dizkionez, lo zorroan ez dugu jarraitu naiko.

Kontuan artu, Pastoralak luzeak izaten dirala. Aurtengo unek 4 bat ordu iraungo ditu ta gurrez «muestra» izango danez, gure oiturrarako goiz asiko dala, eguardiko ordubatean, alegia. Ez dakitena da bi igandetan «mustra» egin al izango duten, 20'an egingo dala, ori da oraingoz erabakia.

Berri au jakin bezin azkar eta emen, alderdi onetan, ikusi nai luken jende asko eta asko izango danez, ba dakigu artu emanetan dirala datorren illaren 3'an gauz bera Donostian egin al izateko; lerro auk idaxten ari naizan unean ordea ez da ezer erabakirik; amets utsean ez al da geldituko beintzat.

Zeruko Argia'ren jaiak

Len esan genduan bezela, ZERUKO ARGIA ez da azalduko il onen 27'garrenean. Orrela bateko ditu bere opor edo jaiak.

KONTUZ!

ZERUKO ARGIA'ak bere lanetarako zuan beribilla norbaitek ostu digu. Aren matrikula au zan:

SS 62.125

Norbaitek beribil ori nunbaiten begitatzten ba-du, abisatu lenbaiten guri, zuzenbide ontara:

Donostia, Okendo, 22. — Tel. 26666

Milla esker.

ko kajinoi fabrikara zuzendari etorri zanean, mutiko zalarik, agertu omen zan Soraluze sarrera. Bertan eldu zan, alde au maitatu zuan, eskeraz ikasi zuan ta euskera maitatu zuan. Gaur ere artuko gendukez olako usko, emengo bestelako askoren trukez.

Inoiz pekatuik egin bazuan, emengo interesak defenditze alde izan zan, peccata minuta. Ori ezta ezer, aundi guraz, tikiak zopalduz, egiten diran peccata capital-en ondutan. Zerurik bada an izango degu gure gizon au. Gaiñera, len ere, plazentziarrak abillak izan dira zeruan sartzeko, ta bertako eskolia ondo ikasia eroian "Soraluze'ko aitonen semeak".

Euskalerriko istoria, heraldika ta Plazentzia inguruko baster zulo guziak ongi ezagutzera eldu zan Paco Vargas. Matz esaten dan bezela, maitatzeko ezagutu egin bear la leenbizi. Ta euskal-seme askoren artean ez degun esemplua degu Paco Vargas'en. Euskalerriko gauzak eta euskaldun jendea ezagutzera dakurrik ez zan konformatu, euskaldun bat geiago izatera biurtu zan eta zerbait eskeindu arte ez zan gelditu. Bere gogoa ta bere onraitasun-

etik aparte liburu bat eskeindu zigun: Colón vizecaino Imprenta Commercial Salmantina. Salamanca, 1936). Colón Plazentziaren sortua zola agiriak emanaz.

Au irakurtzean, norbaitzuk, parre egingo dute, baiña aintziñatik dira Italia, Portugal, Galizia ta Katalunia bakoitzak berretzat artu naiarik, ta oruindik inork agiri zerkatik eman gabe. Beraz, geuk ere zerkatik ez aiek aindat eskubide? Amerikak, edo orduango Indiak, arkitze aretan Gaztelaniak du, erri bezala, egiazko meritu nagusia. Bakoitzari berea. Baiña, ala ere, inork ez du defenditu gaztelarra izan zitekeala asanaz, ta gutxiago agiriak emanaz, gaiñerako erriak egin izan duten bezala. Mende onen aurren parteko urte batean alperrik egin zuan Madrid "ABC"ek deia, bost mila pestako saria esketituz Colón gaztelarra zala demostratu zuanari. Lastima, oraindik inork ezin izandu eraman "ABC"ek antolatutako "kultura" sariketa orren dirurik. Ta, sariketa iriki ta laisierren, Salamanca-ko au etorren Euskalerriko zalaren agiriakin. Euskalerrian

ELE RTI TA OLERTI

Autore zaharrak

IZTUETA, LEHEN FOLKLORELARIA (1767-1845)

Bere aurretik Garibay, Oihenart, Larramendi eta Mogel'ek zer bait landu zuten erretratu, kanta zahar eta herri oituren aldeak, baiña segurantz osoarekin esan genezake Iztueta zela lehen folklorista. Bera zela lehenbiziakoz lan hoiak folklore asmuu eta jakitez egia bituena. Ta, gure literatura hiruaren horerako, euskeraz egin ere gaitara. Ta bere sortzearen berrengarrian urte honetan bere lanen baihoa aintzat har tu ta berrituz beharra dugu.

Emezortzigarren mendearen azke nalidera sortu zen Ingleterran herri jakintza zaharrenakako gaiak bilitzea: kanta zahar, esatera, ipul, dantza, doinu, oitura, saiaskera, ta abar. Mendearen bukaerarako Europako erresuma guztietan zabaldu zen ekintza hori, Iztueta, dantzaria zenez, lakei zitzaion zaletasun hori, ta emezortzigtaren mende asieran ekin zion folklore biltzeari. Duda gabe Europako moda berriak mugitu zuen horretara, bestela ulerkaizta da kondairako une beretan gertat zian hori.

Mogel eta Fray Bartolome], baiña bere alde imuzatu ziren adiskideak ere izan zituen, batez ere Pascual Hurriaga, elogi bikainen egilea. Urtegi igaro ta ura bere bidetik; ze ren orain ere, euskelozaleon munduan, toki batean daude zurera-za- leen sarkako aburak.

Iztueta ren ekintzak bere ondorengo itxutak ekarri zituen, batez ere herri-literatura biltzaileretan. Chaho ziberutarra eta Borow eta Fr. Mi chel atzerriarrek, Mauloko Sallabe rryk eta Donostiako Maureolak, atzerriaratu zuten lana.

liburu bat ere idatzi zuen, *Gipuzkoako produktibaren kondaira*, egil learen hiruizta geroztik argitaratua, Donostian 1827-an. Iztueta, 1845-ean hil zen Zahiltza bertan.

Baiña, liburu honek kondairaren aldetik baiho askozaz geiago balio du etnografiatik aldetik. Bigarren par tea eta hirugarrenaren zati bat, esate baterako, 45-garren horrialdetik 455-era arte, 273-zitza, laborantza, olak, kofradi, esatiditika, abere ta botanika hitz-terroak, lanak, jokuak, ipulak eta zenbait oitura jator adie rranen ditu euskeraz samur bitaia.

g o i t i k b e h e r a h e r r o r i z e n d a n e n e h i t z m e r k e a

Meritu handia zuen Iztuetak fami mit umil baretik sorturik, itindika-ko ikastaro nagusi gabe, bere herri-etikoko jakintza egurrak eragin da bakarrik bete zuen lana zurera era- matsiko. Egia esan, aski zitzaien be- ta bizitza herri-geotik jasozta.

Ta hori zan bere egilea, R. Serra ka talana eta J. T. Fernandes portuge- sak mende erdi geroago Iberiko Penintsula honetan asiko ziran lan- bera, egin zuen. Berez, euskal lite- ratura beti ez da atzetik ibili.

Gure herri-literatura naizko erra- zoi ta euskeraren bizitza ashi izai- teko. Gure herri-literatura, behar bada musikarekin batean, gure ja- korriko kulturaren egurrak hobere- netaioka dugu. Geroztik ere izan- da eta lantzaritxerik aski A. Goye- naxe, Barbier, Azkue, Barandiaran, Dufau, P. Donostia, Lafitte, M. Le- kuona, J. de Riezu, A. Zabala ata- bar. Mitxelenaik ezan zuten bezala, bertan dugu Europako edozein herri bezin literatura aberatsa. Herri literatura ez baita kuitoa bezala, persona batzuen amaitza, baiñik herri literatura, izenak berak dion be- zela, herri oso baten amaitza da, bere fruitua, bere arnua, jatorriko iturburuetatikakoa.

Iztueta liburu honek kondairaren aldetik baiho askozaz geiago balio du etnografiatik aldetik. Bigarren par tea eta hirugarrenaren zati bat, esate baterako, 45-garren horrialdetik 455-era arte, 273-zitza, laborantza, olak, kofradi, esatiditika, abere ta botanika hitz-terroak, lanak, jokuak, ipulak eta zenbait oitura jator adie rranen ditu euskeraz samur bitaia.

Iztuetak eratu du bertolaria- tzaian lehen berri zetarak ere: Fer- nando Amezkettek 1800-ean Az- peitin izan zuen desaiolo eta Amez- ketako Zabala eta Ernaniko Tra- balategik Billabonan 1801-ean izan zuten sailoa, zenbait bertso jasozten dituelarik. Gogoa izan behar du- gu adu bereko zela Baiñak Mar do ziberotarra (Barkozuko), Erdi-Aro- ko Milla Lasiurko'i egindako ber- tosoak eta era beretan Martin Bañez Añazubia'gako'i, izan daitekez bar- batean egindako bertsoak. Baiña, egia esan, zeartasinez lehen bertsiak eman zituzten, bai-batean bertsoak egiteko oitura holena, Iztueta izan zan.

Iztueta ren lehen lana *Gipuzkoako dantza gogoangarrien kondaira* izan zen, 1824'an Donostian argitaratu zuten liburu. Bigarren argitalpen bat izan zuen Tolosan, 1825-ean. Eta handik lasterrera, 1926-an *Gipuzkoako sanitu zar eta izaneutzu* argitara eman zuen. Aurrera-zale guztieri gertatzen zaion bezala, Iztuetak ere izan zituen bere etsaiak, eta bere lan zurer hoiगतिक asio- beltzarenak entzuz behar izan zituen, batez ere zenbait euskal idaz- legandik (hauen arteko Juan Jose

Gaihera, Iztueta herri-poeta zen eta bere buruz asmatutako kantak ere baditu. Beren arteik, *Kontu- sari* izeneko iaungo da uski zabal- duena eta ezagunena, herriak azo- ga-gure menderatze ekarri duena.

Ez zan kontomatu folklorerakin bakarrik, eta Gipuzkoako istoriko

Esan duguenez, Iztueta ren lanak bertsi argitaratzeotan omen dira. Pozuko gustea, Berrengarrian urte betetze honetan, bertzi egin deza- keien omenik omena izango litza- ke noski. Ta, ikork meretzitza, mer- rezi du euskal literaturari horren- beate ongarri eman zion honak.

J. SAN MARTIN

LIBURUAK

KANTU, KANTA, KHANTORE.

Kordelleren irarkolan. Baiona, 1967.

167 horrialdeko liburu honetan biltzen dira euskal kantarik geienak. Gernikako Arbolatik atera, era guzti- tako kantak daazkik, herria, etsua, lurra, kantu hui- gurriak, jendotasunekoak, amodiozkoak, istorio-naxer- rio, alegiak, itas-kantak, irri eta ritzko, ostitakok, haur eta sehaskakok, eta orotarik. 328 kanta, geienak zaharrak izanarren, zenbait berri ere bertan sartuak daude.

Liburuak ez du biltzaileraren izenik, baina ikusten da P. Lafitte eta L. Dassance jaunen eskuak ibili direla.

ATALAK. Bitaño. «Kulista Sorta»

64-gn. zenbakia. Irueropena Argitaletaria. Zarautz, 1967.

Bitaño izenordeak gordetzen du Nikolas Alzola, Amai Belandii Berriotxuak, euskal idazle biskorra. Ayul- de'ren azal apurra du eta Erkiaga, Akasolo eta San Mar- tin'en itazurre irukioitak ematen dio liburuari sarrera.

Bitaño, bere gai ugari ta aparotsuan narro dabil. Aukerak berak darabilen gaiak: Elezar, kontu berri, pasaiak; soto-oreak; badoarenak, bari-emoten, alka- rregaz bertutan, jakintzu-oreak; Ipu, gertaera, saiasker- ra, biografia, bibliografia, ortea ta abar. Bere Durango aldeko bikaitera samur batetik, euskal literaturari frista bikaina akitzen dio, edonolako gaitetan lasai dabi- litarik. Gipuztiek ere ez dute eragozpenik izango orre- lako bikaitera jator batean irakurri al izateko.

Liburu mamisua benetan euskal kulturarentzako. Bertoz sari orrellakok.

ALZO'KO IMAZ BERTSOLARIA.

Antonio Zavala, S. I. «Auspua Liburutegia» 68-69-70 alca. Tolosa, 1967.

Berandu bada ere, Joan zan mendeko bertsolari onak suterue izan du Aita Zavala bezelako biltzailer bat bere lanerekin jabetzen. Buzterratan sakabanatuak eta gal- zorian zeuden bertsoak or daude batiozazumaren at- zean.

Iba'eren amaitza ugaria izan zan. Bertsolari bezala ez da izungo goretakoa baiña bada bertso onik aski bere aldean. Biltzailerak, bertsolariaren bizitzaren ber- riekin ematen dio 383 orrialdeko liburu mardulari sa- rrean. Bertsi biltzeko ibillerak ez dira izan makalak, Euskalerriko zokoetatik aparte, Chicago, Oaxford, Paris eta beste zenbait lekutatik inguratuak dira antzinako bertso-paperez zabalduak zirenak. Orrik ikusten da eus- kaldun ez diran kulturako istuzioetan ere eman zaiola lekua.

Aita Zavala lan ona egiten ari da. Askok esaten dute bertso geiegi argitaratzen dituela, obo zala autu- tuenak bakarrik argitara. Baiña, gerora bertsolari anto- logia on bat egingo bada, lemenagaz bearezeko da gu- ztiak bildu da argitaratzea. Gero etorriko dira aburak eta bereizketak. Gure erri literatura ezagutuko bada azkar bildu bearra dogo, ta au ondo daki Aita Zavalak.

LO TA AMETS.

Etzebarria'tar Juan Anjel. San Anton'go Kutekesia, Euskal-argitalpenak. Bilbo, 1967.

28 orrialdeko oleri liburuak. Oso lirikoa. Egile beraren Maiale galdua (1966) eta Basoko loreak (1967) antzerako lirika, beste gai batara eramanda, Auker- auzuko seaska kanta eran eginkat dira. Aur euskaldu- nentzat ez dugu liburu geiegirik eta bada premia olekin ere oroitze. Kanta ta ipulak maila eta ugari bear ditu aurretik. Ongi etorria izan badu Anjel langilearen Lo ta amets.

Lur honetan

- Lur honetan
- ehortziko naute.
- Elizan aterik
- ez dute zabalduko.
- Kanpaiak ez dute
- otoitzera deituko.
- Apaiak ez dute niro
- ofiziorik kantatuko.
- Eta
- lapurren arteik
- nire hilotza
- atoratzen dutanean,
- baxter ilun batera,
- baxter aparte batera,
- eramanen naute
- gauerdian;
- bertan,
- isilik
- manafatuko dirade,
- eskuztatuko dirade,
- haitzurrak,
- lurrean
- hiholi sakon bat
- ebaki arte.
- Jaurtikiko naute
- han barrenean,
- zakur bat banintz bezala
- hondakin triste hau.
- Ez dute gainean
- hilaririk landuko;
- gurutze triste batekin
- ez dute markatuko
- betrirako
- natzan
- lekua.
- Baina hala eta guztiz ere
- lur honetan
- ehortziko naute.
- Ohoro hau ez didate ukatuko.
- Gizonek.

G. ARESTI

Euskal-Herriko eremu guztietan zabaltzen ari dan bitartean...

Ene barnean daramaten astoak ez du flauta kasualidadez jo

Ibon Sarasola

Karlos Elgezua'ren «Enbelta bertololaria».

Karlos Elgezua irudigillea

Euskalerririk ez du izan bere denboran irudigille askorik. Gutxi oien arteko bat degu Karlos Elgezua Lasuen elbarrara. Eibarko erriak antolatutako "Exposición de Artistas Eibarreses" dalako erakusketa, asmoz, mende ontan Joan zaizkigun eta nauhitosunera eldu diran emenez egina da. Aizen arteko Zuloaga eta Olabe il ziranetatik eta, beste zenbaiten artean, Elgezua bizi diranetatik.

Karlos Elgezua, erakusketa onetako irudigille bakaria (besteak, guztiak, pintorak bai dira), eta bear bada Eibar'en ezagutu dugun bakaria, 1938ko azaroaren 3'an jaio zan. Aurtzarotik etorren artira, griaatirik, bere doai bereziekin itur konturatzen ez zan denboran, mutikotza bat zala, eskuratzen zituan paper guziak kartzetx orbatzen zituan. Orduan ziran dibuji eskoletara joaten zan bere gogoa obeto landu nairik, leenago Zuloaga ta Olabe joaten zidan bezala.

Koskondus, irudigillea izan nai zuen eta ori aditorea eman zion zion bere aitari. Bere aita drota zan, ebanisteria baten jabe zan zurgilla eta ez zuen ongi ikasi semearen joera. Seme bakaria zenez, bere jarraila nai zuen zurgintzan, Ogi bidetako errozi auzgatik, galzorian izan zuen irudigillatza. Leenagoz aitarekin asi zan ebanista ikasten, baina nolobait konpondu zan bere asma aurtera erameteko. 16 urtekin lotu zuan Gasteiz'era joateko, zurlanean trebe ziranekin ikastarotik egiteko. Muebleak apantzen zituenetako bat artu zuan maixu. Egunkero errial bat orlatzen zuan, eta, trukez, egiten zituan zur-lanak bertzat. Oraindik ere gordetzen ditu orduan egindako lanak, asko maitatzen ditu orduango aurrerapenen oroitz eta batez ere artegintzarako izan zuen azketasun oroit.

Bere zaletasunaren adigarria dugu bere soldaduzkako denbora ere. Bilbon egintzen soldaduzta, orduan izaten ziran kuotakoa zan, eta ordu asko libre izaten zuenez, Artes y Oficios'ko eskolan sartu zan irudigille ikasle. Basterra maixutat zularik. Uri zan izan irudigilletzakoko lehen asiera.

Eibarrera itzultzean joatxeko asi zan, al zuan ordu libre gutzietan, irudigintzan. 1928'an, Gipuzkoako aldundegiak erabatiko artista berrietako lehenbiziko saria irabazi zuan. Bere alderako aburu anak izan zituan eta Karlos orduan sentitu zan irudigille bezala nagusitua. Paris eta Erroma'ra joan zan museoak ikustera eta orduko eskolan berri jakitera, bere irudigintzari obekuntzak hiltatu nairik.

Gerortik zenbait erakusketa egin zituan, bertan Eibarren, Donostian eta Bilbon. Donostian azken erakusketa egin zuanean, Karlos Ribera'k egin zion kritika berezi bat, nui zion: "Elgezua ondo landutako artista da, bere ekiniza lanaren jabe dana, eta egizko nortasunarena..."

Bere era, klasiku erroka da: Greziako arte zaarra gustatzen zaito, eta baita errenazimintuko Migel Anjel eta Donatello; eta, gure mendeon, Julio Antonio ta orainuk il dan Vitorio Macho.

Azken urte auztan Gipuzkoako Astigarraga ermitoan bizi da. An du bere etxea eta bere lantela.

Karlos'ek hadu beste doai berezi bat ere: euskeltzaleztasuna. Alkar ezagutera eta adiskidetasun zintzo batera eraman guzuzen dozia dugu auzo, Arduratsu jarraitzen dan Carlos'ek euskerari buruzko guztia.

Berakin izan ditudan solasetatik oartu nintzan bere lanik berezietan eta maitatuena zentzuz dituan: Aitano III-gna, Zuloaga pintorea, eta bere aitaren erretratua, Enbelta bertololaria, Ziriako Agirre medikua, Orbearen erretratua, Mendigoizalea eta Getaria'ko parroikian dagoan Kristoa.

Flores Kaperotxipi'k, bere Arte vasco liburuan zion, elbartar oni buxuz zenbait landorioaren ondoan: "está empeñado en que todo lo que lengua que decir, lo diga en sus esculturas". Baina guk uste dugu orrela bear duela gonorazko artista batek, bere lanarekin mintza. Ta ez salerosle bezala iraulti. Ezin badugu konpenitu edo ezin badugu bahiatu, okerra ez dator egillegandik. Berak, bere lana uzten digu, guk eta geroak juzgatzeko.

Elgezua, oso errealdade zale da, bere lanen bidez eman du barnetikako pentsaera ta sentiera, zintzotasunik garbiantan. Au ez da ez una eta ez lekua gauko eraberriko bideekin konparazioa egiteko. Gaihera, bere formalista izanaren, abegi ona egiten daki abstraktuari ere artearen esperientzi aldetik. Ongi iduritzen zaito bikoiztak bere barnetikoko kezkatik dagozkiona sortzea eta eskeintzea. Berak berezik eman duan bezala.

Karlos Elgezua zoroituz sentitzen da bere gogozko bidetik bizieta eskoni al izan duetako. Ta, ez da gutxi norpore zaletasuneko ogibidea ta bizi-bidea lotze au. Batez ere bide u ezertasuna sortuz jardutea danean, gure irudigille onen bezala.

I. SAN MARTIN

ABESTI BARRIAK EUSKERAZ

Ondarrutar Argoitia anai-arrebak 90 konzierto eman dituzte ta beren lenengo dizkoa laster zabalduko da

Ondarra'n jayo ziran Irune ta Andoni Argoitia, ta an bizi ditara Velarde kalean, 4s.

Urie t'erdi dira, euren kitarra ta bandurria artuta, Euskal Erri zabalean abestuten dabilazala, ta ZERUKO ARGIA'ra, ko alkar-izketa bat eurek az enkita interesateca izango dala, iruditu yai.

—Zenbat nebarreba garie?

—Gu biok, bakarrik.

—Urteako

—Nik 16 —dizozku Ando. nik— ta nire arrebak 18.

—Zenbat bida jo doxue jendearen aurtean urte t'erdi ontan?

—Ori gaiz da esatea, ez du gu ezer apuntatu ta.

—Baña, gitxi gora bera?

—Imini egizu 90 konzierto.

Nik entzun dodaz abestuten Larrondo'n, Sondika'n eta Sopelana'n. Aurten, euskal jai us, kolan egon dira abeslari. Ez do gu oker iztikoko esaten badogu 200.000 personalik gora izango dirala Argoitia nebarreba abestuten entzun dabezanak. Baña jarraitu daigun galderak egiten.

—Zelako abestiak abestuten doxue?

—Batzuk, euskal kutsukoak, emen soriutakoak, eta ni dala, batriak edo gitxi eusgunak. Besteak, mundu zear fama artu dabena, edo politik eta sentitkorrak iruditzen yakutzanak.

—Norak imiten dantzuez izak?

—Dukizuez, guk euskeraz bakarrik abestuten dogu. Euskerazko itan, batzuk Agustin Zubikara'k imiten dauzku. Beste batzuk, beste adixkideren batzuk (Lurdes Triondo'k eta abar). Azkenez, abesti askoren izak guk, bion artean imiten doguz.

—Egin doxue diskorik?

—Egun batzuk barru zabalduko da egin daukuen lenengo.

—Zenitzuk abesti dagoz disko orotan?

—Diskoaren alde baten, iru

ritmodunak, dantzatuak al izateko: "Txoriturnak sokan" (er. deraz "Marionetas en la cuerda"), "Gaurko gazteak" (Italia-ko "Cuore Mito") ta "Ames, Ames" (ingelesez "Sealer"). Beste aldean: "Ajarguna", Lurdes Triondo'ren izak eta Alta Otalora'ren musika, "Eperaren Kantata" euskal abestia ta "Maitasun Itzak" (katalanez "Paroles de Amor"), Joan Manuel Serrat'ena).

Nik orain emen puntu ta apar te egin netke, baña, ta parkatu Irune zozter geyago esan bear dot. "Txoriturnak" baték kontan daustana, Bearrezkoa dala esatea uste dot, zuen euskaltasuna bere lekuan iminteko.

An da ba lenago baten kontan neustien jasorikoa.

Ondarruko plazan, igande arratsalde baten, klozkoan musika jotan eta gaztedia dantsan.

Ezkerretik eskubira: Andoni ta Irune Argoitia ta eurek az, Txabi Billaberde, VOX dendako usaba ta «Soroak» taldeko zuzendaria.

—Len esan dogu 90 konzierto gitxi gora bera emon doxue-la ta jankin gura senduiko non izan diran.

—Orabarte, euskal joiyelan geyekak, errietan. Uri anditara ez gars jonn. Gabon egunan (datorren ilaren 24'an), Bilbo'n abestuko dogu lenengo, Santiago Apostol teatroan.

Irune ta Andoni Argoitia'k musika asko dñke. Biak dira txistulari anak, eta txistu ta jone trakaetan dabe ondarrutarra. Orrezaz gaitera, Irune'k kitarra ederto jotan dan, baita bandurria, Andon'k, bandurria, klarineta ta armonika. Mutilak, batzillera 6'garren urtea ikastan dabil Gasteiz'eko Manuel Iradier Ikastolan.

Eta orain, Irune'ri geldera espzial bat.

—Noblortik?

Irriparrez erantzuten dauku:

—Ez, Ez nik eta ez Andon'k.

Oneik dira Irune ta Andoni Argoitia, Eurekaz itz egitea berran dala ategituekora, ain di ta ulal ta jatorrak.

An egoan Irune, beste ondarrutar neskatilla batzuk eta olako baten mutil bat urreratut, ten yake ta Irune'ri galdetu:

—Ballamos?

Irune'k bere inguruaren egozan adixkidea, irriparrez, galdetu eustoen, euskeraz:

—Zer esangotsat ba?

Mutillaren arpegian beste esprezio bat nabaitu zan eta arin mekeari erantzuna urten bañon ten:

—Mesedez? —esan euston irriparez.

Ein Irune'k, euskeraz erantzuten, ez eban geyago dudarik euki.

Mutilla txalpartari famatuak diran Aritza anai gazteena zan, eta ordutik ona adixkidea euki.

Irune ta Andoni Argoitia adixkideak: Jarraitu aurrera zuen abestiak. Olan euskerari lagunduten daukoaz, ta euskeraren bidez, Euskal Erria'ri, Jarraitu olan, gure gaztediarentzat ejenphu ona izaten.

Xabier GEREÑO

GAZI-GAZAK

IZKIRIMIRIAK

«ZEZENKETA XELEBREA»

Gabon-ja! ta Urteharri zoriontsuak opatuz gure eteko idazki-kutxa bete douzenei, nere biotzetiko eskarri bialtzen dauztuz ferra onen hitartez, ba, Gazi-Gazak izan dira geyen-geyenen zio. Sinistu egizue, poz eta kemen andia emon daustazuela aurera yarraitzeko.

Bardin difotzuet, izkirimiri pilak biaidu daustazuezenel. Askoez dira argitalgarri, baiña zuek, neri laguntzeko agertu dozuen gogo ona, eskergarri yat. Gañerra, izkirimiri batek, sarritan beste bat gogoratzen daustalarik, zuzen lana ezta utsean lotzen. Beraz nere bi besok lutzuten dautzubedez, estutu degizuen zeuk nal dozuena, ezkerria nalz eskumea, ori baide «demokrasia».

Zornitza'tik, Z. ARGIA'ren irakurle lez gure etxera, Gazi-Gazen egillae ezagutzera, heste bage etorri ziran Iru gizonel, esaker berezia. ¡Mutillak, olio-lokea baiña arruago yarri ninduzen! Iganderen baten itxuliko deutzuet bisita, ikusi dagizuen gure asteroko onen idazle ta irakurleen artean «protokoloa» gordezen badakigula, Zer ba? Odol-urdiñekoena bakarrik al da yokaera ori?

Auxe be esan bearrean naz. Batak Donosti'tik Ixaka Azplaza'k, eta besteak Paris'tik Gotzon

Elortza'k euren zorion-opearokin batean oartxu auxe egiten deuste: «Urrextindorra, txantragarria ta papar-gorria bat dozu» esaten nebala nere Gazi-Gaza baten. Txindorra ta urrextindorra extirala bardifiak. Arrazioa dabe nere oarriarik. Nik txindorra urrez yantzil neban, ta yaun orreik ezdira nurbelt urreaz erosten diranak. Eta agis diños. Ez duzur egel, ez dezuz berdiñak, eztozuz alosak. Txindorra txindor dozu urrez yantzil arren, sedaz yantziriko tximiños, tximiño dan lez. Parkatu ba, ta eskerrak zuen zorion eta batez be oarragalitik. Okerrak zuzendu baarrean gara. Gixtiagogalik sortu zen Vietnam'eko gerra, Lurdex Iriondo gure neskatillak, bere kittarrearkin biziki ta samurkito abestu daroana, ta neuk usterik gixten nebanean, neure aurrez-aurre axeririk, bere begi baltz ederregaz, baltzal-ordua argitu eustanak. Agur zeuri be Lurdex! Ernen bakotxari bera esan bear yako. Bal al dozu senargalik? Nik ez dot ematze-gairik!

Martin Eguzkiza'k barriz ¡kalio aspaldikol auxe difioet zorionaren ondoren:

¡Irakurri neban zure aklidike Pernando'k kafe-etxean agin eban

komentarioa. Ni erdi-igarle naz, ta yaun orri, ikusten dozuezen esayozu; surten, jori bali burruka gogorrenen ondoren, gizonak lotu izango dauzala andrakumearen ahako eskubideak. Eta praktik, sedazko bruzak, papar trikis, bular arrotus, tazazal eta ule luzee eruan al izango doguzala. Orrez generoa, muturrak azaltzeko eskubidea be lortuko dogula.

¡Kontrol Gizon otimistia auxe!

Zuek be bat baiño geyego ibiliko zintzen da, neu be emen ibili nintzan Meltxor, Gaspar eta Baltasar etortzekoak zirala esanaz ilobatxoeri, ta oskiak ondo garbitzeko, on-onak izateko ta abar. Erregeen hisperan arratsaldeko zazpletan kabalgata edo dala-kauri gure etxe aurretik igarotekoan zan eta biaidu nebazan kalera, urreratxoagotik ikusi egiazan.

Itxuli ziranen ¡hazentxe zer esan eusten! ¡Alakorik! —Alitza: Zuen ofisinalko Iru lagun, errege yantzite pasau diral e uretariko batek arpegia ikeztagaz baitzituta oran.

¡Ori dok azak emoteal ¡bilbi zalte zu amabost eguneen, Sor-kaldetik Erregeak etorriko dirala esaten, ortarakol!

ABELETXE

Orra ba, San Juan goz argi batean zezena zerabilten kaleriz-kale, soka-muturra alegia. Gu «Portalien» arrapatu ginduzen giza-bolarak, eta «lakarrada» batzuek agiaz, gure ere ez bait-gizian bake gura, aldu gizian gure erriko enparantza derrerera. Ez al zitzaigun arnasa lasaitu, an dator giza-bolara bere karraxi, ulu, bultza ta «oriñika» egin beirrez eta atzeratzerara batzuen ondoren kontsejuko arkipetan sartu zan. Bat-batean ikaragarri getu ziran karraxi ta itxilluok: urreratzen gera ikusmitzez eta an ikusten degu zeren gizagaioa hortsejuko eskilleretan gora. len esan de donez mutill ta gizakote azarriak, ez dakit bultzaka ala aidean zeramatela.

Ekiñalean beartu zuten zezenorrek eskillera guziak igo zituzan eta azkenik an agertu bear izan zuten zeren errukarriak —beti giza-mutillok ezkenen ziotela— ¡mantetako umea bait-litz! kontsejuko sapailoan, jendearen poz eta barregarri.

Erriko txinela zuri-zuri egmda gelditu zan eta bere obligazioa zanez «oriñeketan» joan zan erriko lenen agintariari, alkate jaunari alegia, zer «pasetan» zan esatera. Puntuak an ziran biok; txinela artean zuri-zuri, bere makillatxoa bigunkiro erabiltiaz alkate jaunari kale-egiten, eta ondoren alkate jaunna tents-tente, betillun, zezena zeukatzen sapailora begirakune zorrotzak bateaz... Jendea bildartzen ere asi zan, egun artan «Mondrago'n» zer gertatuko. «Bitorrixa'tik errejimunturen bat ekarri biar izango ete zan be «Mundrago'tar» bat baiña geiagoren burutik pasau zan... Ontan eltzen dira biok, txinela aurretik alkate jaunna ondoren zezena kaibhu zeukatzen sapailopera ta jendeak errespetoz, eta zerebat bildurrez ere, korroa egin zieten. Orduan alkate jaun agurgarriak kentzen du «aidosa» bere tramarra eta lutzutzen dio sapailoan zegoen zezenari. «Jee... jee» agieez, zezena zirikatuta narrik toreroek egiten duten gisa, ezkerreko zangoaz aloko zapaldutxo batzuek lurrean emanez. Beste iru edo lau ekialdi ere egin zituen, jende guzira lorian, parrez eta txalo batean jarriaz, eta azkenez bere alegin guziak alper-alperrik zizala ta etsi zuenean, ez bait-zitzaion zezemik oldartzen edo «orronkatzen», heta tramarra besagañean artu, bira eman eta esaten du «serixo-serixo» «NIK ALEGIÑIK ASKO EIN JUAT BAI, ETA OIN ZEUK KONFONDU ZAITTEZE GUR'UZUEN MORUEN...»

IXOMIN

AZTERKETAN

(3.garren orrialdetik)

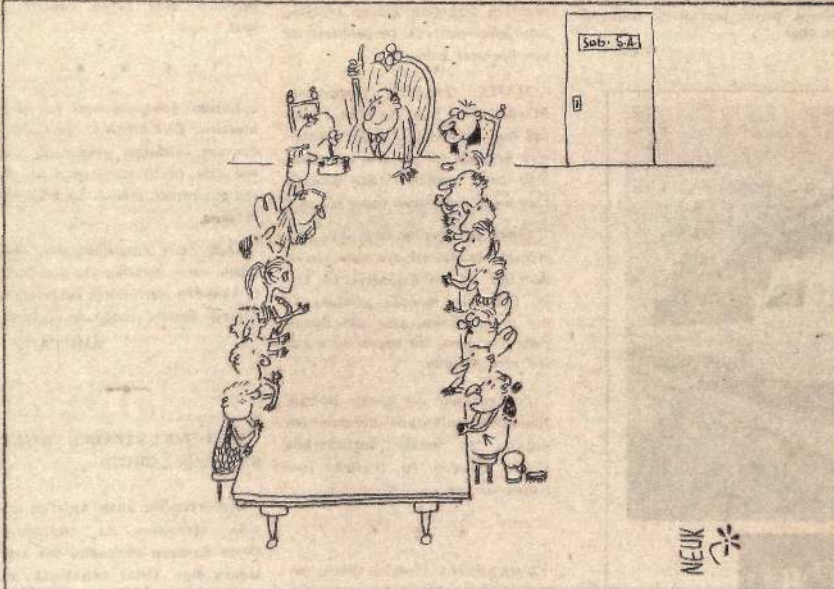
guztietako jakintzaz ornitua «Gure» bestaldetik ederkil dator andiko era gln dclsen or dare «Egen» eta «Jakin» beste askoren artean. Mugaz ren «Munibe» aldirarik berriz zientzia naturalak, prehistoria, etnologia, ta abar. «Eusko-Folklore»-k dakur etnografia, folklorea bere barriun daroiala. Euskal literaturera «ko» puntan dago. Jakintun krisis onetan, jakintza aldirikari baten ordez tebao herritxu bat egiteko arriskuan gauda.

Baiña, ez da gizonen krisisa bakarrik. Gaurko jakintzak, lengo sail aretan be, espezialidade zeatza-goa eskatzen dabez ta saillak banandua eroan bearko litazek. Baiña ori hetetzen daben saillak badara, ta «Sociedad de Estudios Vascos»-aren bezin ondo betetzen ez badabe, jakintun faliaz da, eta ez len sakonak batuko dablezan tokial falte diralako. Real Sociedad Vascongada de los Amigos del Pais'eko «Boletin»-ak oso ondo betetzen ditu istoria, eraldiki, lingüistika, artea, arkeologia, bibliografia ta abar. Euskaltzaindaren «Euskera»-k ere jarraitzen dau euskerari buruzko estudiantetan, bal gramatikal alditet eta bal Itzegi alditik. Aranzadi alkitatea

Herrira. Ori, «Principe de Viana», «Sancho El Sabio» ta beste asko ataraten dira, bakotiza bere printziari dogokion giez. Orrek danok batean batzea ezinazkoa da. Bakotzak bere espezialidade dauko, ta gogoa daukanakin egin bear dabena da, orretatik norperari dogokion espezialidadeetan arplidituz egin eta kitto. Edo obeto dan gure zerebat errikotea soziedade, kultura-zeleak izenez dliñenez, orrek arplidituz egin gure erriko jakintza espezialidades guzitan inguru be-rean eratzeko bezela. Bai Xabier; aldirikari gelago zertarako? Garrantzetik bada nun lan egin eta nun irakurri. Titulo sumdien filla ez ibili, besteala ueste gabean «El Gran tebao»-egiteko arrisgura dozu.

Sueno, baldin sailien bat bete bariik gelditzen bada ondo egongo litzeke utsume ori betetzea. Ori da egin bear doguna, utsumeak bete ta sobrantzetak kendu. Ze, ueste dot, falta diramak baiño gelago dirala sobra darenak. Bedekigu lastoagaz papela egiten dela, baiña aieginduz bear garana da papelagaz lasturik ez egiten.

JUAN SAN MARTIN

NEUK

DIALOGUA

—Ni ere hortan nago ¡Gauzak ondo joango ba-dira elker-hizketa bear dugu, eta hasteko, enpresa honteko organizazio bikeña goratuko dugul

Itz - Gurutzetzuak

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

- ZEARRETTARA**
- 1. Labe, onixe. — 2. Arrunt, oso-ki. — 3. Zikindu, kutsua eman. — 4. Izki berdifik. (a.a.) Zimeldu, idortu. — 5. Aundiputz. Ura bazi-lik nal ez duana. — 6. Parrez, bere-rika. (a.a.) Idi-zain, unal. — 7. Askil, naibeste, Alfér, nagl. — 8. Utsegitea, makurra, Argal, mear. — 9. Akidura, agortze. — 11 Ba-razkia.
- GOITIK BERA**
- 1. Bezin, onen, orren. — 2. Sutontzi, labe. — 3. Etxadi, kale. — 4. Zeu, zerori. Oitze, usadio. — 5. Trábetu, oi izan. Lapazoria, mo-rea. — 6. Nasil, naspildu. Zurgin, zur-langile. — 7. Ezarri, irargitu. Usai txarra. — 8. Ogi, nagl. — 8. kazkar. — 9. Amordekoa. — 10. Bizia galitze. — 11. Birindu, irindu.

- AGERPENA**
- Ugasmak. — 10. Itze. — 11. Eio.
  - 18. 6. Nástu, Arizt. 7. Irrari, Oiza. — 8. Otzazil, Ze. — 9. — 4. Zu, Oikera. — 5. Oitu, Zo.
- GOITIK BERA:**
- 1. Ain. — 2. Artzo. — 3. Karkita. — 4. Artzo. — 5. Oitza. — 6. Oitza. — 7. Oitza. — 8. Oitza. — 9. Oitza. — 10. Oitza. — 11. Aza.
- ZEARRETTARA:**
- 1. Oñi. — 2. Zieru. — 3. Kutsatu. — 4. Au utragi. — 5. Arto. — 6. Iriz. izati. — 7. Nalikoá, loto. — 8. Okerra, Me. — 9. Arrotza. — 10. Alitza. — 11. Aza.

ECHABE

ETXABEREN

Mueble - Etxea

Fuero/en Enparantza

Urrutizkifiak: 841078
841124

ZABAUTZ

ZERU-URRATZAILLE OIEK

Gure aldioko gaitz bat degu etxe luze ta zundi oiena. «Rascacielos» deitzen diogu ederaz; euskera zeru-urrazkailleak edo deltu bearko diegu. Guretzat, longo erri aiek beren bi ta iru bitziza edo piseok in ziran politenak.

Gizona erri aundietan bildu da neurri golegian eta bizilekua denentzat sortzeko, Iru estuan etxe luzeak jasotzea asmatu da. Asmoa ona da; baiña premi onen inguruan, irabazi gosa erretu da. Bakozitaz bere lurra al-duan garestionu saldu nai du. Lurra garavistiu ezkeru, eroselak al-dan goitiens, aluena jasotzen du etxe berria. Onela Iru txikiari irabazi aundia aterazen dio.

Ta diru-gosaak ezta neurririk. Asko duenak, gologia nai du. Ta erri aundien inguruko lurrak egundoko prezioa iristen da, etxe-bizitza premi ori geitzen ari dan neurrian.

Etxe erraldoi oiek, ordea, beste kontu asko eskatzen dute beren inguruan. Etxe oietan sartzen diranak, etxerako bideak errezak bear dituzte. Etxe ondoan, beren horribillak uzteko lekua eskatzen dute.

Orregaiti, etxe alboetan, bidez asko, batzuek goragotik, besteak beste gotik bear izaten dira, erri barruan bai oinezko ta bai beribildunak bidez itota arkitu ez dezaten.

Gure artean onelako arretarik gabe egin dira zenbat etxe aundi oletakoak. Erriari leña emateko onak omen-dira onelako «zeru-urrazkille» oiek. Bai, ongi eginiak ba-dira, ta inguruak zabalak uzten ba-dira. Besteala, iri aundi oiek itota uzten dira.

Eta ori gertatu da burugabe ibilli diran tokietan. Ta burugabe jokatzea da, goraka neurririk ez arteza, ta zabalcan tokirik ez dagon lekuan orrelako etxeak jasotzea.

Gaitza salatu degu. Baiña gaitz ori sendabidean jarri bearra degu. Diru-gosaek sortu dituan ezbeharak, norbaitzuk zuzendu bearko ditu. Ta emendiki zurrera, onelako etxeak jaso nai dituanari bere legeak jarri bear zaizkie. Ori onen kontu onak eskatzen dusen.

Euskalerrian ikasiko ote-degu izazte au? Begiratu bearra degu, ba, gauzak okertu baino len.

Donostiako Amara aldean, zabalda bat artua degu. Alderdi orretan, beste azuoetan baino etxe luzeagoak jaso dizkigute. Norbaitzuk esan du Naparru aldean-edo, etxe oiek eragabeak dirala. Gure ikuspegia itxusitu egiten dutela.

Kontuan jartea ona da. Gure agintariak bere eskuan dute, goteigekoriak lenbailen moztea. Gaitzak gure artean kalte aundiak egin ditzaun baino lenago, norbaitzuk esnatu bear du arriskio orren kezka. Gure industri aundiegia onen ere, alde askotako jendea inguratu du gure artara. Olentzako etxe-bizitzak jasotzen dituzte gero.

Ta gure erri politik, tentelkeri orren ondorensak bere alderdi politetan sufrutu bear izaten dituzte. Gauden erre, ez dogagan gure arduragabekeria zabaldu. Geroko gure erriari ikuspegia ta gure mendia ta landa zoragarrien itzura guziz narraitu nai ezpadegu, gaurtik begiratu bear diegu eginbide onen.

ESKUTITZAK

IBON SARASOLA OLERKARIARI

Izaldi entzutekoa egin dezuna, euskal olerria da-lua-ta.

Solas ontan, antziniako ta gaurko euskal poesiari begikada bat egin diezu, eta benetako entzuzgarriak eta pentsagarriak irudi zaizkit zure iritziaz, noiz ta "puritano" batzuek nabarmenztat artuko dituzte, noski.

Ala ere, nabarmenkeria bearrezkoa da nunbait, gure egunetan. Beste toki batean, idotzi berri dedan bezela, "gaurko eguneko gauzak diran egoeran, txerrenak berak euskal baratzean, pikxa bat anka saritzea, komeni izango litzake, apika, gure sekulako lozorrotik esnatu goitez-en".

Igaroa da, zure ustez. Lizardi, Orive ta Laurveta'ren belaua. Gutziz aitua degu, onekero bear zuen guztia emun bait du berak. Gure arosak oleri berri bat eskatzen du, ta alperrik dabiliz aspaldiko olerkarien antzariek, imitadoreak.

Olatu berriak, Gabriel Aresti du, buru ta sortzaille. Leta ta Mikel Lasa dira, beste batzuen artean, Aresti'ren segitzaileriak argienak, eta bidez berorri ekin bear diote gaitzagoak, nai ta noiez, etorkizunari arpegi emateko.

Are geiago: norbaitzuk galdetzen baldin badizu, bien artean, Aresti ala Lizardi, olerkaririk onena dezunki, erantzuna batere zalantzaz gabe egingo diezu: zure poeta, gaurko poeta, gazteen poeta, Gabriel Aresti da, alajaina.

Nere erara esan dituz gauzak, baiñan au da, oker ezezanbil, zuk esandakoaren mami.

"Bai ausarkeri izugarriali Ezin eramanekoa da gazte orren itzal!" — deader egingo du bateri-batek.

Nolanai ere, ezogatu bear degu guztiok, igarora igaro dala, eta sekula izuluko ezala.

Ikusten dedanez, zuretzako, neretzako bezela, poesia ezta denbora pusatzeko jostallu polit bat. Zuek, euskal poetak, erriaren akullu izan bear zerate, antziniako profetak izan ziran bezela. Ala izan bait da beti erri zorriguztoko guztietan.

Zuen zama, zuen responsabildadea, izugarria da, eginkizuna zinez artzen dezuten ezkeru.

Zure izaldia entzun ondoan, "Biotz begietan" eta "Harri ta Herri" idaztiak, nere liburutegian artu, ta biak baitan irakurtzen iri noiz, arratscan, ta argi urratzearte.

Au alde izugarrial! Batzuek ez omen dute ulertu nai, berrogei urte ontan, dana aldatu dala. Aldakuntz larri au ezute onartu nai. Baiñan "errealitate" gure ametsak baino indar-tsuagoa da; begiz begi jarzen zaigu eta guk ez "ikus" egul.

Eta nola izango zitzaiken denbora berri ontan, poesia ez aldatzea? Gaurko gizonari atzoko berbakin, nola mintzatu?

Bi belauan oietan, nik enuka esango "au da onena", "ori da txarrena", baiñik "au gaurkoa da", "ori atzokoa". Edo "Historia, ortik igaro zan" eta "Historia, emendiki igarotzen ari da, andik igaroko bide da".

Zergatik gure jendea joku-kanpoo, offisiden, beti izateak?

Au da nere pentsaera gai iri buruz. Uste dedanez zurekin bat naton, mamiñan benizat. Bildurrez nago orain, ni ere herejetzat artuko nauela.

Agur adiskide, zorionak ta jarrai.

CARLOS SANTAMARIA

FUNCOR, S.C.I.

Benetako baserritarrek bear dituzten MAKINAK:

BIRRIINTZAILLE - ERROTA - NAASTALE ZERRA - URAGA - URASKA

Europa'ko aurrerakisunik onenak, amengo nekasarientzat

ADI TA ORO! EZAZU

FUNCOR, S.C.I.

ELORRIO AZKAR BEZIN ONDO Vizcaya 114

GAZTANBERA, GATZAYOA TA AKETTA, FOLKLORE BIDEZ ETA UMOREZ

Gaur, euskal folklorea alde hitz batzuek esan nahi nituzke. Era berriko kanta ta doinu edo gure folklorerik jatorrenak inguruko beste folklorerakin duen edo zuen zer ikusieretaz inoiz mintzatu geranean, antitez uste izan dute gure folkloreaen aurka jarduera gerala. Baiña, nere ustez inoiz ez naiz jardun folkloreaen aurka; folklorea erriarena bai. Ta gaurko Euskal Herrian folklorea erriaren gaina nabiltzen dugu folklore jatorra baiño.

Gure herriko «kulturadunak», txepelak ez balira, jakin behar lukete Euskal Herriak, folklore alde-tiki, musikareren batean herri-kanta zaharretan duela aberastasunik geien. Baiña nekeza zaie hori konprentitze horaindik euskera bera ere folklorerakin dala uste duteneri. Jakin bezate hizkuntza bat inoiz ere ez dela folklorerakin, bere zenbait izakera ta oituzteran, bere jenio, kanta zahar, bertularitza, jologia, ipui, sinikeria ta ubarren bidez folklorerakin badaramate ere. Euskera gaitzera, folklorerakin zati guzi edo geien hoteik berarekin batean galduko lirake. Euskera bide, euskal kanta batude euskal folklorerakin eziri-ri aski. Euskera gabe, zer? Ta, hala ere, euskera galduturaren euskal oituz berdentisu jarraitzen dutelari Auztaren gaberdiko ezulal Erle joanak, ezirik ez.

«Norper burua ezagutzea da jakitzea», esatera zaharrak diru bezala. Horrela gabilgita zu aspaldidala: Zaietan zur, eta iriñetan oro. Zeren alperrik gabilgita euskera sakon ezagutu gabe gure herriko zenbait gauza ulertu nahirik. Maiz, euskera jakitzea ere naukoa ez delarik, hau baldin bada azalerikako jakintza

batean. Izag, Naparroako Urraul Alto (inguru hartako eskuandunentzat *Pardis-herria*) haranean etimologi atzartaketa batzuek egiten gibelarik, jaun batek esan zidan: «Me apellido Iribel, que según los que saben vasconce, quiere decir, «higado de buey». Hark bazituan bai gibela galantak, hori esan ta hain lasai gelditu zelarik, Izatez ez zan basterik: «iri-gibela» iri edo urri ta, *gibel* — atzegaldea baizik. Beraz, herri-atzegaldea edo herri-ostea izate-lik, idiaren erriaitako gibelerak bada deserberditasunik; erbiak itsaso eta legatzak mendiz ikustea bezala da.

Gure folkloreak, musika ta kanta-zaharretatik aparte ere badu munduarentzat gauza protexukorik, euskal janiarietan. Gibela-gibel danean, tomateareren ederi ipintzen dakite Eibarko Ondamendin; hura janda etzaio inori etorri «ondamendirik». Zenbat tokitan ez ote ditugu arkitzen, gure herrian, janari taunik? Zer litzake Donostiako dabonorrada, bertako jatetxe gabe?

Beraz, nun dira gure folklorerakin? Gutxi batzuen artean Adriana Juaristi eta J. M. Busca Jusuz'ekin liru buruetan amaka gauzak ezagutzera eman digute. Euskera, Julene Azpeltiak aintzina eman zuen *Osasuna, merkeña ta yantariz* (Bilbao, 1920), euskeltzale guztiak eta folklorista guztiagok ezagutuko duten liburua. Ta, aspaldiko urte hauetan A. Arrue'k bere *Jakindak* «Eganen bidez eman dizkigu. Baiña ez da aski hainbeste folklorerakin kanta zaharretan ere sarri arkitzen dira aintzinitako janari ta edariak. Inork ez du azterketa zehaiz bat egin.

Horaindik herrietan etxez-ete sa-kabanaturik ditugu janaritza era asko, beren egikerako errezetak jasotzeko. Bestaldetik beriz, zenbait gauza industrializatzen ari dira. Iruñako etxe batek koñak-aran eta anis-aran edariak jarri ditu «Pacharan» izenez: ora berean Erriojako batak ere, «Pacharan», ez uste «pacharan» bizi diranentzat bakarrik danik. Ez. Izan hori euskal izena da, baiña «basaran»dik datorrena.

Donostian beriz «Kemen» izenezko mami industrializatu dute. Jakina «mami» ez dala, mamizkoa izanarren. Beste gauza antz ere bada diran mamizkoak. Baiña, giputzak, beti euskaleraren batasunareztar ari direlarik, beti bereanean ikusten dute batasun hori: kontratarke, beren uesteak, uste husak basterik ez dira. Bai Naparroan, mugazandiko Euskal Herrian eta Bizkaian, mamiak, beste gabe, bestelako esan nahi bat du; ta gipuzkoarrak «mami» deitzen diotenari «gastanbera» ta «gatzatua» deitzen diote. Horaindik ez dira konturatut hinkuntzaren batasuna zentzunaren erdian behar duela, ta ez geografian leku erdian.

«Mamiak», esan-gura horretan ez du zahar itxuririk. Kiputzak ezin dute billatu beintzat agiri zaharretan, beste euskalkietakoak berantean billatzen duten bezala. Haundiña da, Eibarren bertan ere, obo beharrez, batzuek gatzatuari «mami» deitzen asiak direla. Ez dakigu zergatik, baiña sarri kanpotik datorrenari abegi oboza egiten zaio, ta horrela, aintzina ere asi ziran, euskera

obearen uestean, eskerririkakoren orde «mez» esaten.

Leringo konde beamonarrak, Gaztelaniako errege katolikok kristutau bezela jokatzen ez zuen denboran, hauen laguntzarekin Naparroari bere eskubideak galazazi zizkion denborakoa dugu «Berretzeren kantoria». Beraz, ez da atzo goizekoa. Eta bertan huela aipatzen da gaztanbera:

Haltzak ez du bihotzik, ez gaztanberak hezurrik. Enian ueste erriaren zela aitunen semeak gauzurrik.

Horrela asten da lau menderen buruan guregana eldu zaigan kanta.

Era berean, eta mende berean noski. Bizkaia aldetik jasotzen dugu oiñaz ta ganboar denborako kanta baten zatia, Iruñerako guduan, gaztatu edo gatzatua aipatzen duena:

Gaza zenduan lemizanak Urrusolako lekayoa. Sendo zenduan odolori biurto jatu gazayoa.

Hunela gertatzen da hitz askorekin, industrializazioak berez dakarren batasunera hitzik egokitzen edo jatorrenak hartu egin.

Kafe-konpletok hartzeko oituzak ere, munduak bere marixan dakarrena da, industrializazio usal ta kutsuz, eta nunbait hortara jokatzen zan: Azkue zanarri arkitu omen ziran bein Donostiriko zenbait aso «aketa» hartzen (donostiriarrenak, «aketa») zan, kafe-pattarrarenak nahasturik. Eibarren «konpustua» izenez ezagutzen duguna), ta beste gabe, hartzen zudeneri, galdia egin zien, zelan deitzen zioten: «Aketa» erantzuten zuten. Beraz, ez zan kafea, bertako argoi partikulararen kafe ta pattarrarenkin egiten zuten nahaste hura baizik. Nok esan, urteak igarota, Azkuek bere iztegiak sartu zuen akats haren horrenbeste hizbide ekarri behar zituanik? Azkuek bere bondatearen konturatu egin zuen okerra, norik esan askorantzat «zuzena» izan behar zala? Euskera ez dakiten «ultra yosquistak» ere, «kafe hutsa» askatuko, «akaita bakarra» (café solo) deitzaio.

Ez hori bakarrik; horain urte gutxi Holmer sueziar hizkuntzariara etorri zanean, uste izan zuen billaketa arriariari bat egin zuela, munduko hizkuntza guztietan «kafa» sustraiz esaten zana euskaldunok «aketa» esaten geniolako konturatut zanean. Hau, beste bat geiago gure lotsarirako.

Gero, badakizu ba, «aketa»rek in «kopa» ta «purua» esatek ez zala euskera hain purua, eta beste nola-bait antolatu behar, gauzeari bere itxura emonoz bazala. Eibar ingurutuan edontzari «txolota» deitzen digula jakini, uskiagotu ezkeru «txola» denez, oso ongi «kopa»ren orde. Gernika aldean urkuldutako artaburuari, txorokillari, «txokorra» deitzen diotenez, bere itxuragaitik ez zetorren gaizki «puru» ordez. Ederto ba, akerreri biribili biribili. Oso ongi antzeritan dakizkigu behar ez diran gauzak. «Akaita, txola ta txokorra» berdin balitz «akerra, txala ta txokorra». Adarra joteko zer obo adarduna baiño?

Horain, hulsezko hitzak zaintzeko burrukan, jatorrizkoak millakak galzorlan daudelarik. Umorez hartu behar dira gauza hoiak.

JUAN SAN MARTIN

Pentsagille: DONOSTIA: Apartado 155. Urrut. 26.820, 21 te 22. TUDELA: Apartado 51. Urrut. 820.812 ta 820.816. NANCLARES (Araba): Carretera General Vitoria-Miranda Km. 12. - Urrut. 6

Eraria opela dagola? FAGOR'ek ostuko du berela

ERRI IZKUNTZEN LORATEGIA

Madrid aldetik etorri izan zaigun aizea, beti beste eskualdetako aaimo ta gauzen kontrahoa izan da agiaz. Bañia noizena bain eta gaurko egunetan au gelsgo nabaltzen degu, Madridgo egunkariak beste aize ongarri bat biltzen ditugute, uste gutxienera deguegan.

Onela, pozik irakurri degu ABC'en Alfonso de la Serna'k idatzi duan lan bat, LINGUA VERNAULA izenburuduna. Bera erdaliduna da ta bere ikuntza, gaztelera oso artua du. Arre nitizen ditur aibat burralde, de gaztelera itzigitzen dutenak eta pos da ainhaste lurraldean gaztelera zabaldua ikustea.

Orain arte, ezia aurrizkoan idazlan niri; bañia emendik aurrera diota. betetan aitazekoa ta eskertzekoa da Espainia barruan beste izkuntzak itzigitzen dirugunantzako. Katalanak eta euskaldunak aitasen dituz batez ere idazle onak bere lanetan, eta erdalidunentzat oso egoki itzigitzen dituz, anek baitean izkuntzak aintzat ar dituzten, eta orain arteko asarre biderik sortu ezatelan gure arteko mintzak bide dirala.

Oso buruz esaten du erdalidun onak, hore erdal-arrokeriak ez duala bultzatzen, besteren izkuntzak, ari antzizatik gure artan bial diran izkuntza olek aspiratzen ta spalizera. Gure berdinezka ezola bat ere kalterik egiten gusion batasunari. Alkar onartuz bizi bear omien degu.

Izan ere, izkuntza erri bakoitzaren animapilatu bizitza da. Abertak ez duten eta gizonok bakarrik degun itzigitzeko deak onak, gzialdetakoa izatera ta erri bakoitzaren espiritu-multra berekin dituz ta infork ezta erurrik bere errialdean albokoaren izkuntza itzigitzen ez dalako.

Elizak, ari auzen, —dio idazle onak—, ongi ikasi du egi au, ta bere Liturgi otolzak, erri bakoitzaren izkuntzetara aldatu-arazi ditu. Zerbit ikusi du Elizak oitan. Eta ala da: norbere izkuntza barru-barruan errotuz ta sustraituz dukaugua guzioak. Alperrik ikasiko dituztu besteren izkuntzak. Anek asaeen geldituko zabalituz. Anak erakutsi diktana ez ala.

Amagandik jasotzen duten izkuntza orrek, xure bizitza berebidiko sentipenez eta bigarrit indartzen du. Ta ori, ez beste Gobernupeko izkuntzekin, ez Gobernu bateko bi errialdeetako izkuntzekin ez salzu ger-taizen. Naiz ta Gobernu bereko burrak izan, afitan bi izkuntza itzigitzen ba-dira, bakoitzak bere ikuntzan arkituko du, besterenean arkitzen ez duan gozotasuna.

Benetan poetzkoa da Madrid aitean onelako idazleak sortzen. Izan ere, gure arteko izkuntza guzian, berdin mailatzeak eta berdin begi-ratzeak ditugu. Guzioak, alkarren anal-arreba gerala sintetiko, gure artan ez du goraberririk izan bear gure izkuntza buruz.

Gaztelera, Katalanera, galizira, bakoitza bere arpegiz eta animaz jan-tzia artu degu txikitatiki. Gure etxe ta kalean, txikitatiki ezitan degun izakera orren arnasa barru-barruraino sartu zaigu, Guzioak berdin jaso bear ditugu Estduaren kargak, zergak eta abar. Guzioak ere, era be-rain jaso bear ditugu Gobernupe berean, eskubide berdinak.

Zeritzarrez, gzialdi sakotako lana izan da alde guzietan. Gobernu bakoitzak izkuntza bat bakarrik aintzat artzea ta besteak sokoratzea; ta onela otu diran errialdeak ezin dira egun batean aldatu ta guzian izakera berdin errepresetaren jarri. Au luzaroko lana da. Bañia mailatu-nez eta patientzia egieteko lana.

Arrokeriak eta asarre bideak ezta biderik erretzeko gai aietan. Al-fonso de la Serna'k jator diotena: "Egi onen aurrean espainiarok geroz buruari galdetu bearrean gaude, ta oituko ote geran ala ez, Espainia'n degun izkuntza auren deberditasuna ta ugaritasuna ezagutu ta aitor-tzen. Gure aurrean beste izkuntzetan itzigitzen dutenean, asarretu gabe ta oillatu gabe. Eta izkuntza bakoitzari bear lekuan eta neurrian bear dituan laguntzak, irakaskintza ta beste sailletan eskelitas".

Ez alda ederki esana? Bañia ontara iristeko bide luzea degu orain-dia, eramanen aundia bear degu, asarritik gabe, goso itzigitza eta gure arrazoibide jatorrak pakean zabaldasa gure inguruan.

Ori zabalago egin dezake idazleak egareroako papoletan; bañia gu-retako bakoitzak ere, bear inguruan txilik bide dezake eginbear au.

Eta hioz iristen ba-degu zorion au, orduantze guzio alkarrengana-ko anaitasuna beste betean sentituko degu. Eta gure arteko pakarako as-ko lagunduko dituz onak: Alde guzietan izkuntza guzian eskubide ber-dinak eta laguntza berdinak arkitu bear dituzte. Au da gizaizkuntzak kristautasunak eskutzen digun aurreneko eginbearra.

EUSKALDUN ZERTAKO?

Juan SAN MARTIN

Jose: Espalditik nintzan zurekin zorretan Zure zuzenbidea ez dakit zelan alendutu jatan. Horregaitik ezin izan nitzen erantzun, Zure be-rriak, badakizu beti asko pozten nautela. Noizbait lasalago idazte-ko aukera izango delakoan, ho-raingoq, Z. ARGIAren 205 zenba-kiaren egiten zenun galdetari ohar-txo batzuk babarrik egin nahi diz-kiot.

hala ere, zuk eta nik ondo dakigu beren buruak ezuztatetaz dituz-ten askok baiño euskera gelaqo ekikela.

maio Euskeran hezi ta azki gñanok zergaitik ez besteak haina esku-bide?

Esango diztazu gure herri ahinek ez duala hori sentitzen. Geienak ez. Egia da. Bañia, io dudelako. Ta, ni, zigorkatu minduen batean irartzaratu nintzen.

Euskaldun zertako?, galdetzen duzu. Neuk bai ahal dakit zertako? Bañia naiz. Ta hau errealdidea bat da.

Nere ezpainaik euskeraz ikasi zu-ten irri ta parre egiten; nere be-gliak euskeraz ikasi zuten negar egi-ten (zeroztik, maiz, euskeragaitik negar eginbearrean arkitu badira ere). Beraz, zergaitik ez euskaldun, bestetariko gunk ez ba dut? Unamunok ziñuanez: "La lengua, he de repetirlo una vez más, es la sangre del espíritu" (Obras comple-tas, T. III, p. 1091). Bion arteko diferentzia bakarra da, berak gaz-telera arkitu zuela gura eta nik euskeran. Alde hortatik begiratu izandit Unamunoren heburua, ta horregaitik hioz ez dut txarrena hartu. La cuestión del vascoenue'n zion gunitia. Aski zaizu jakitzeko es-kueltzale baiño lengoa niritzela Un-amunok, ta huntan ere ikasbide hoberenak izan ditudala. Ta, gau-za olek agetzeko Unamuno oñhira-n hartzen badut, bi gauza gaitik da: bat, arestian esan dudun beza-'n, noizbait zeu ere Unamuno-zale izan zerkatu: ta, bi, zuk horain egi-ten duxun galdea, "Zertako eus-kaldun?", berak zuk baiño lehen egin zuelako ta horandikain ifund-ik erantzun sakon-sekoink izan ez dualako, hioz euskeragaitik egin danik baldea sakonena izanaren. Sabatore Mitxelena berak ere, Unamuno ta abendatien, nere us-tez zuzen bear zuen bezala aztertuz aspaldiko auzi hau. Neri aski izan zitzaiden berak erderaganako har-tu zituan arrazoak eurak euskeraren zateko hartzen. Nere sentipen-eta nere arimaren izakera eus-keran arkitu zuelako.

Horandik ez dakit ziurtasunez mundu honetan zertako nagoan, bañia bai badakit jutzitza hurre da-goela, eta borondaterik hobere-arekin niñoa mundu hobezko baten bila. Euskalduna naiz eta nahi dut nere herriak euskaldun irauz dezan. Ta, ez da aso eskatzen du-dana; gizon guzietaz eskubide berdinak, ta herri guzientzat ere ho-ri behdori.

Zure baldera ez da horren xim-ples. Sakona iduritzen zait. Nero-n buruari ere maiz ga detu bat dlot euskaldun zertako jaso nint-zen. Zergaitik gizon eta zergaitik mundu hontan sortua naitzen gal-detzen dedan bezala. Azken haiek, gizonak bere buruz erantzun ezin dakoak badira ere, lenhenbiziok ere nekeza zala bere buruz era-bakitea. Aukerazterik izan balu, bear bada Noruegia aldean edo sor-tzea nahilagoko nuen, heinen Espal-ni ta Frantziaren arteko muga as-pergarri honetan bañio. Bañia, he-noren esku ez eagoenez eta nomen sortu nintzanez, bertakoa naitze-ki, ta bertakoa naitzelaenez, hara-iz eta espiritua, beharrezko zait bertan bizi bearra bearrezkoa sorthierriaren interkin arduratzen, bera nere haragia delako, ta ni haragi horren zati bat. Nere osasu-na, nere herikideekin batean, bere osasunarekin batean dagoalako.

Bat, Jose, Espiritu'n hiltzekin esango dizut:

Diversos són los homes / diversos / les paries.

I han convingat molts noms a un so llamov.

Diversos són les homes / diversos / les paries.

I han convingat molts noms a un so llamov.

Ta, hainbeste hilkuntza alperri-kakoak badiraz, mundu zabalari begira, ta batez ere etorkizunari be-gira, zertako dugu gaztelera? Zer-gaitik ez goaz zuzenki inglesu ikas-tera? "The english speaking folk", izen hunekin Unamunok berak ere badu lan jakinbarri bat, euskera menperatu nahirik eta euskera bas-tertu nahirik babilentzatat hain atseginia ez dana.

Nere sortherra bera ere munda-ren haragi zati bat besterik ez da-'a? Bai. Ez dunt ezirik esango. Bañia bakoitzak gauden lekutik osatu bear dugu mundua. Beran-duko eskultzalea naiz, ta aintzi-fiako munduzalea. Europaren osagarriak herrikizkien bultzadatik ez badatoz, nagusik alkar mendera-tzen bukatuko dute. Zergaitik ori? Zergaitik istoria guzian handiak al-ker artze hori nekezagoa?

Nere ezpainaik euskeraz ikasi zu-ten irri ta parre egiten; nere be-gliak euskeraz ikasi zuten negar egi-ten (zeroztik, maiz, euskeragaitik negar eginbearrean arkitu badira ere). Beraz, zergaitik ez euskaldun, bestetariko gunk ez ba dut? Unamunok ziñuanez: "La lengua, he de repetirlo una vez más, es la sangre del espíritu" (Obras comple-tas, T. III, p. 1091). Bion arteko diferentzia bakarra da, berak gaz-telera arkitu zuela gura eta nik euskeran. Alde hortatik begiratu izandit Unamunoren heburua, ta horregaitik hioz ez dut txarrena hartu. La cuestión del vascoenue'n zion gunitia. Aski zaizu jakitzeko es-kueltzale baiño lengoa niritzela Un-amunok, ta huntan ere ikasbide hoberenak izan ditudala. Ta, gau-za olek agetzeko Unamuno oñhira-n hartzen badut, bi gauza gaitik da: bat, arestian esan dudun beza-'n, noizbait zeu ere Unamuno-zale izan zerkatu: ta, bi, zuk horain egi-ten duxun galdea, "Zertako eus-kaldun?", berak zuk baiño lehen egin zuelako ta horandikain ifund-ik erantzun sakon-sekoink izan ez dualako, hioz euskeragaitik egin danik baldea sakonena izanaren. Sabatore Mitxelena berak ere, Unamuno ta abendatien, nere us-tez zuzen bear zuen bezala aztertuz aspaldiko auzi hau. Neri aski izan zitzaiden berak erderaganako har-tu zituan arrazoak eurak euskeraren zateko hartzen. Nere sentipen-eta nere arimaren izakera eus-keran arkitu zuelako.

Ta, bukatzeko ere, betor Unam-unoren irakespenetikakoa: "Adue-ñamos de nuestra habla es cobrar tierra, Independencia y libertad es-pirituales" (Obras completas, T. VI, p. 957).

Bañia, gusi hauen gainetik, gu-za bat utzi bear dut ari ta garbi ZERUKO ARGIA'ren irakur-erant-zeat, badakidela zure galdeta sa-kon hori ez ziojala euskeraren kon-tra, io-zorrotan daudenak esnatzeko baizik. Baiza ere, nere irizti haue-n bakarrik ez dagoala hilkuntza baten hil edo baitzen errozot bak-urra. Zuk ere, bear bada, nahia-goko zenun beste alde batetik be-giratu banion zure galdetari. Bañia, horainoq, alde huntatik be-iratu nahi izan dugu, eta beste noiz-bait izango dugu gairi bestelaki begiratzeko aukera.

Izan ongi.

Europa zaharrak ez du oso zorrik herri txikiak errepresetatzeko. Tala ere, euskaldun zertako? Eta, zer-tako erdelidun? Zertako espainio-k, zertako frantsez, edo zertako ing-les? Gizonaren neurritik begira-tuta ere guzia bañia, Testamentu zaharrak diot bezala: "Vanitas vanitatum et omnia vanitas" (Ecles. 1,2).

Nere ezpainaik euskeraz ikasi zu-ten irri ta parre egiten; nere be-gliak euskeraz ikasi zuten negar egi-ten (zeroztik, maiz, euskeragaitik negar eginbearrean arkitu badira ere). Beraz, zergaitik ez euskaldun, bestetariko gunk ez ba dut? Unamunok ziñuanez: "La lengua, he de repetirlo una vez más, es la sangre del espíritu" (Obras comple-tas, T. III, p. 1091). Bion arteko diferentzia bakarra da, berak gaz-telera arkitu zuela gura eta nik euskeran. Alde hortatik begiratu izandit Unamunoren heburua, ta horregaitik hioz ez dut txarrena hartu. La cuestión del vascoenue'n zion gunitia. Aski zaizu jakitzeko es-kueltzale baiño lengoa niritzela Un-amunok, ta huntan ere ikasbide hoberenak izan ditudala. Ta, gau-za olek agetzeko Unamuno oñhira-n hartzen badut, bi gauza gaitik da: bat, arestian esan dudun beza-'n, noizbait zeu ere Unamuno-zale izan zerkatu: ta, bi, zuk horain egi-ten duxun galdea, "Zertako eus-kaldun?", berak zuk baiño lehen egin zuelako ta horandikain ifund-ik erantzun sakon-sekoink izan ez dualako, hioz euskeragaitik egin danik baldea sakonena izanaren. Sabatore Mitxelena berak ere, Unamuno ta abendatien, nere us-tez zuzen bear zuen bezala aztertuz aspaldiko auzi hau. Neri aski izan zitzaiden berak erderaganako har-tu zituan arrazoak eurak euskeraren zateko hartzen. Nere sentipen-eta nere arimaren izakera eus-keran arkitu zuelako.

Ta, bukatzeko ere, betor Unam-unoren irakespenetikakoa: "Adue-ñamos de nuestra habla es cobrar tierra, Independencia y libertad es-pirituales" (Obras completas, T. VI, p. 957).

Bañia, gusi hauen gainetik, gu-za bat utzi bear dut ari ta garbi ZERUKO ARGIA'ren irakur-erant-zeat, badakidela zure galdeta sa-kon hori ez ziojala euskeraren kon-tra, io-zorrotan daudenak esnatzeko baizik. Baiza ere, nere irizti haue-n bakarrik ez dagoala hilkuntza baten hil edo baitzen errozot bak-urra. Zuk ere, bear bada, nahia-goko zenun beste alde batetik be-giratu banion zure galdetari. Bañia, horainoq, alde huntatik be-iratu nahi izan dugu, eta beste noiz-bait izango dugu gairi bestelaki begiratzeko aukera.

ERRESPUESTA BAT

Nehor ez banaliz, ta sekulan idatzi ez badut ere, nere lehandabizikos J. Azurmendi'k planteatu duan kuestioa erantzutea penitatu dut. Hespaldetik neu ere problema berdinarekin bai negoen: zergaitik eta zertako EUSKALDUN.

Hasiarik aitortu bear dut ez duala absolutorik onartzen. Euskal Herria, berdin euskal izatera edo hilkuntza ta horrenbeste zenbiltz ez dire absolutuak niretzat.

Txin'a jalo izan bagian gaur egun kulturak erreboluzioan sartuak gñake seguru; Viet Nam gure herria izan ta ahuskalo amerikanoak ez ote ginduzten akatu npsal azpian.

Bañian ez bata ta ez besteak: gu euskaldun jaio ginduzen. «Mo nacton sin permiso» ta euskaldun gera. Ez obest, okerragoak ere ez horregaitik.

Puntu huntaxen galdetu dezaket: Zergaitik euskaldun ez izan, zerta rako ez izan?

Xoil-xoilik erantzun gabe utziko genduan galdora hau. Eta nehorik ka pablea bade erantzuteko, erantzun beza.

Ez dut praktikoa biltzen ebidentziak erakusten diguna snobismogaitik kuxtion jartea. Errealitatez uste dugun baino ximplagoa baldia. Ekstentzial kuxtua igaro ondoren ez du balio aundirik galdetarak «zertako... izan». Horrefako galdetarak egitea goere burua masturbatzea da. Ebidentziari ta «desein»'ri begiak ixtea.

Beti gogoratzen naitz Codorniz'eko dixte hartaz: gizon bat serlo serlo, buru luzea, a lo Chumí Chumiz, «pienso, luego existo» —zion—. «Bueno, y qué», bukatzen zuen bere elukubrazioa.

Krisis existenziala superatu duenak ez du eskubiderik horrelako gal-detarak egiteko. «Euskaldun zeriarako izan» galdetzen duanari, «gizona zer-tako izan» galdetuko nion.

Gizona izatea merezi badu, zertako galdetu euskaldun-gizona izatea merezi ote duan edo ez. Ez diot sentidurik biltzizen, betetan. Ala gizonak gera, ala ez. Baldin eta begera, onartu gaitzen goran bezala. Aspabentio-rik gabe, razismorik gabe.

Eta mesezde utzi ditugun masturbazio gaitzik alde batera (sordideos intelectuales para vagoz que queren convencerse de que no deben serlo) ta hesi gaitzen ekintzan.

Lohon pena ematen zidan, horain berriz nazka, gizon batzuek, herri bat, mil-zorian dakutesanean eta «kirfo eleisonak» eta «reqüesicat in pace» eritzen duan bitartean filosofo ta existenzial angustiatuz kezkatzen ari denean. Ni gizona nahi dut izan, ta euskaldun jalo nautenez neure gizon-dasunaren akzidentari (basquelitas), eta akzidentea besterik ez, sarrera bultzatuko dlot. Arrazot aundirik gabe, itau-itsu. Gaurkoz munduok ho-rrala geraldiko.

ESKUTITZAK

EUSKAL IDAZLE BATI

Dana gezurra izango dala uste det. Marmartzale batek esan dit, euskal ortografi berri bat aterako dezula zure urrengo liburuan. Dirudienez, "c", "cc" ta "ch" izkiekin aski zera idazten, antzizikoa idazten antzera. Urrerango "atara", "guciac", "maitatzen", "eticizayon" ta orrela egingo dituzu beraz.

bat, arimaren barnetikako dei bat, ots izugarri bat, bazirik. (Egia esan, dei ori mundik datorren eztaik, banan inmundik etorriko da, noski).

(Dana gezurra, noski).

Nik, gauza bera esaten nion, gutxi dala, poetzari buruz, Ibon Sarasola olerkariari: poeta eta denbora setatzeko jostailu polita responsabilitate andiko eginbear bat, besterik ez.

Au erderaz esan oi da: "éramos pocos y parió abuela". Orainarte "h" izkia genuen problema. Iskanbilla berri bat sortu nai ditugu? Gure idaz-produzioa apala baiño apalagoa izaten da; izkuntzaren egoera, anarkikoa; idazleak, bakoitza bere aldetik, amaika euskalkiz idazten; irakurleak, eskrabu-zen dan apurra, ezin ulertirik... ta beste korapillo berri bat sortu nai dezu euskal literaturan? Ezte ozer konprentzen? (Gezurra, dana gezurra, jakiña).

Bañian nik "snobistatza" ez ai zaitut artzen. Zure idazlanak, olerki ta jostaldi saillean batez ere, asko ederreisi ditut euskal buratzari, atze berriak dukazkitelako.

Beraz, pentsatzen aritu nai: gizon ori "c" ta "ch" izkiak erabilitzen asi dan ezkerko (bear bada guztia gezurra), beraz arazoak izango ditu berek oterako.

Arregi adakideak esandakooz. "Guzetako bizitza da-na", "hobby-izat" artzen dute batezuek.

Gure euskaltzaleak batasunaren bideari jarraitu nai ezaitelako, desbatusunaren bideari jarrai dezaioien, ala-ñiatel

Agur, adixkidea. Uste det dana gezurra izango dala.

MIKEL A. YNTXASTI

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 3 PEZETA

EUSKALDUNEN ALFABETIZAZIOA

••••• IDATZI

••••• IRAKURRI

••••• ITZEGIN

re izkuntzaren aburuz bereiztu behar begenu; gure izkuntzaren aburuz eta arbasoen liritzi, erak gure mintzairaren mamian era horretara txertatu zutelako gure nortasunaren zerga.

Horain, ustez aldatzeko, euskeraren funtsetik liren beharra dago, erderaren aburuz edo juzgatu beharra, bere gurentik liren beharra; baiña zontzundunak ondtxo daki liron gunean ez dagoala norperaren.

Guk, gu izateari uzten diogunean, beste norbait izango gera, bai; baiña ez gu. Euskaldunak ez. Bereziki izango ditugu gure izakeratikako dohaintxo ttipiak, dohain hondakiliak, lehen izanaren oroigarri bezala; baiña ez herri batek bere magaletik sortarazi zuen nortasunaren indarrezkoak, baldin pentsaeraren estrukturak, bere lizpide bereziokin, gordetzen dituan izkuntza galten badu.

Izatez, norperaren izkuntza, gurasoengandikakoa da, onduen konprenitzen dena, burua gutxien nekatzuz mintzatzaren dena (sari gure artean horrela ez bada ere, izan ditugu sarraskiegaitik), herri alkatu batentzat argiena, bere austrakiko izakera mendez-mende distorralako, herri elkarreko baten ar-amanekoa delako, ta horrek giroten du norperaren izakera.

Gaur, izkuntza bateko semeak, iraupenerako, beharrezkoa dute kultura, beharrezkoa beren izkuntzan irakurten eta idazten jakitea. Ta, gurean golenak dira ez dakitenak.

Aspaldi esan zuen Ibiñagabeitia adiskideak, euskaldunok gñala munduan analfabeturik gelen genuen herria, gure izkuntzan ez irakurten eta ez idazten ez genezake. Mingarria bada ere, ez da erazoi makala. Baiña, zorfonez, gazte andana bat asia da Euskaltzaindiaren babesean utsune hori bete nahirik. Udara honetan asko dira lehen ikastaroak euskaldun izanik euskeraz ez irakurten eta ez idazten ez dakitenentzat.

Gogoan izan gaur dugun kalterik aundionetariko bat kulturaz urri ibiltzearena dela, ta batez ere, euskeraren zori txarra euskaldunok analfabetoak izatetikan datorrela.

Abegi onez lagunduko ahal diegu gazte kementsu hori. Izkuntzarik zaharrenaren jabe garalako ditugun arroke-riak baztertuaz. Amor emanaz. Zeren kultura bide horretatik abiatzen ez bagera, galdusak bera.

Auiduak gaudu, bai; auidiak eta atzeratuak. aBña, iholz ez da berandu. Milloi erdi urteren utsunea dago izkuntzen sorkundea izan zitekeanetik idatzitako lehenengo dokumentuak arte. Ta, Europako oraingo izkuntza bizien literatura-ron aberastasunik zaharrarena ere, ez dijoa seireun urtetik harat. Lanak bizkortu lezako gure mintzaira aua, batez ere gazte biltzotetan garra denean. Betez ordu onean irakaseo gazte kementsuok.

JUAN SAN MARTIN

Maiz esan dugun bezala, herri bakoitzak bere izakera du. Baiña izakerarekin batean esakera (izkuntza) badu, nortasun terdi du. Hori baita sustraikako izakeraz onitua izatea. Hori da horaindik euskaldun diranen berna giroa.

«Euskaldunak jelt» izenburuzko artikulu pizgarrian, Mikel Ugalde k (Z. ARGIA, 225 zenbakian), Euskaltzaindiaren egizko alfabetizazio kanpaina izan zedin eskatzen zuan. Erantzun gisa, mugitu dela esateko, bijoa gaurko nere artikulu hau.

Bere lagungarri, mintzairari buruzko saiotox bati ekinen diogu.

Izan ere, gizonaren izakerak, kondaira zear, bere gorakako eboluzioa eraman ahal izan du, izkuntzari esker. Zeren, gizonak bere bizitz iraupena ez dio zor berak fisiku aldetik dituan dohain hobei, baizik bere adimentasuna eta bere eratzalle ahalmenari esker. Ta, gizonaren bi dohain hauek izkuntzari loturik dijoaz.

Izkuntzak damaigu, bere mufiotan finkaturik, gure pentsamenaren eukturura.

Izkuntza ez da elkar adierazle bat bakarrik, baizik pentsatzeko tresna ere bai. Izkuntza ezin ditek pentsametik aldendu; pentsamena barnetikako izkuntza da. Horregaitik, zer ikusi handia dute izkuntzak eta pentsaerak. Ta pentsaerak berakin ditu sentorra eta irizikizuna, izakerari bere tajura berezia ematen diona.

Izkuntza batek, zibilizazio ta kulturaren batasuna darama, herri baten jatorrizko itururu batetik jasoa, horregaitik dute herrietako gizonak buruzko izakera ta pokaera berezia, alkargo bakoitbari bere gozokio nortasuna ematen diona, politikazko lokarri guzian gaitetik dagoena, iñol politik bidez, indarrean, etniako eukturura hotek austen bada ora. Behar bada hor izanen ditu bere sustraikak izkuntza gorde beharaz herriak bere politika bat jokatzea, bere jatorrizko izateaz gorde nahirik, zenbait lekutan gortetzen dan bezala. Izan ere, legezkoa da gizon bakoitzak eta herri bakoitzak bere izatearen eskubideekin jabetu nahit izatea. ONU ak berak salatzen du «Declaración Universal de los Derechos del Hombre» izeneko dokumentuan, bigarren artikuluan esaten duenez: «Cualquier persona puede prevalerse de todos los derechos y de todas las libertades que esta Declaración proclama, sin ninguna distinción de raza, de color, de sexo, de lengua...»

Izkuntza da herri baten etnia geien bereizten duena. Aresti k oraintxu esan zuanarekin nago (Z. ARGIA, 224 zenbakian): Euskalduna izateko euskeraz egin behar da. Euskerarik gabe ez dago euskaldunik». Hor dago izan edo ez izanaren kaxoa.

Bai; euskaldunak ez diranak, erdelidunak dira, baldin gu-

Zeruko

ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

IRON-GO EUSKAL-LITERATURAKO SARIKETA

Irungo errikoetxeko agintariak antolatatu duten Euskal-Literaturako Sariketan, Jose M.^o Etxaburu «Kaminazpi» idazleak irabazi dau lenengo saria, 3.000 pezetakoa, bere «Brri Jaak eta San Martzialko Alardea» lanagaitik.

Ogei ta lau urteko mutil batek irabazi dau aipamen berezia (500 pezetakoa), «Bño emen...» lanagaitik. Idazle berri onen izena Uriz Ertegaray Joxe da, eta Beobin bizi da.

Loidi, Bordari eta Bitano'k egin dute mailko.

ANA MARIA EGIZABAL, ABESLARI TXAPELDUN BILBO'N

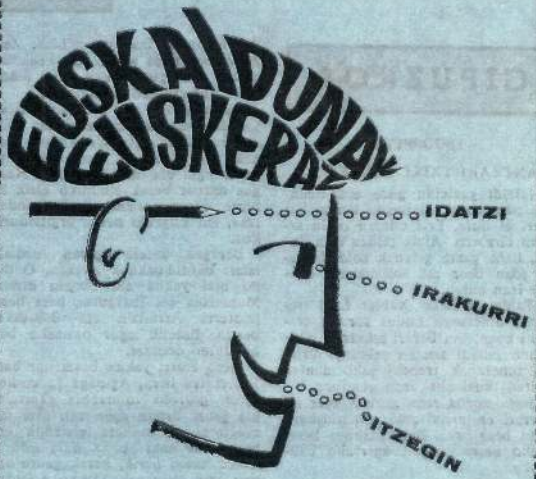
Bizkaik'ko Eresi Konserbatorioko Sari Nagusian, Ana Maria Egizabal'ek iritxi du Lenengo Saria. Arenas' etako neskatza onek lendik ere bere balioa erakutsia du beste Letaketan. Oraingo ontan beste bi ziran lelaketa ontan jokatuak, eta oso lan ederra egin zuten biak ere.

Aurrez, Torrelavega'n Espainia guziko kantarien artean ere, Zar-

zueltarako kantari leiaketan Teleskufiterako lan-lekua irabazi zuan. Madrillen «La Traviata» eta «La Favorita» zarzuolak abestu zituan geru.

Madril'dik etorri zan Bilbo'ko sari au jokatzeko ta berriro Madrille-ra ta andik Valenzia'ra dijoa, beste uri ontan zarzuela bi oiek abestera.

Ikusten danetz, ba-du alde guzietan bere kanru-eskolaren yayotasun izena. Bijoia orrelae bere lana goieneko tokian jartzen.

Euskaldunen Alfabetizazioa

KULTURAZKO LITERATURAREN BIDE URRATZEAK

Euskaldun den gizon orok aitia boza buruya Etxhuyen lengoajia izanenda fioria Prinze eta laun handiak orok haren gaidia Eskribatuz halbalute ikasteko deitza. (Etxeparo, 1545).

ZERUKO ARGIA'n 227'garren zenbakian asi genun saioari jarraituko dugu.

Euskaldunik geienak beren hizkuntza ez dutela nahi esan digute. Beren gogoz uzten dutela guraso hizkuntza? Geienak ez-jakinan noski. Kontzientzi kultúra bidez hartzen da. Estadaiek ofizialki lagundu dituzten hizkuntzat fortu dute batasuna ta indartu dute kultúra. Ornitú dira kontzientziak. Norik utzi du euskerka euskal kulturaren kontzientzia batekin jabetu ondorean? Guro kulturaren irakaskuntzak bideratuko bagenitu ikusteko litzake ia zenbatek uzten duan guraso hizkuntza.

Kontuan izan beste hizkuntza batean, beharturik, irakatsi zigitela eskola, maiz tautik ulertu ezarren.

Hizkuntza baten alde era askotara egin ditzake eta egiten da: batzuetzat aski da berena izatearen errazoi soilia, beste batzuek munduan geien zabaldua delako, bestok goxoa delako, edo latza delako; gustu guzietarikook dau. Bakoztat bere nahieren neurria hartu lezake. Guri guztietara eraitzen da hizkuntza batenganoak maitasuna edo begirapena. Ta ez da errazoi gutxi bizi dan bati irarunerazoa naia.

Hizkuntzen literaturarekin ere berdinia jasotzen da: nagusiña, landuena, giartuena, zertutirena, sakonena, teknikoena, zientifikoena ta abar. Ta txirreña danean ere, maiz, aski da norperana izatea. Norperaren jatorriaren gunetikakoa. Norperanean arkitzen dugulako besteretan ez dan gogo-miharen norririko zorbait. Ta, baldin bada norbait norperanean bihotzarentzat guza hunkigarrik arkitzen ez duena, jakinduririk ezarena da, edo besteala bihotz gogorkariz. Lehengoago izan ditteko guok gure ikastaroak eratzeko eskubiderik ezaren ondorioakoa (norper herra ezagutzeke, nekezagoa baita norper burua ezagutzen); baita bigarreña askozok okerragoa da, bihotz gogorkerik ajolarik eza, zikoitzkeria, zeren inoiz inungo herriak ez baitu bururik jaso gizon zikoitzzen gandik. Zikoitz horetakoak ditugu beren buruak kulturadun jo ta norper herriaren kultura ezagutzen ez dutelako, arro, euskara ta euskal literatura mespreziotzen dutenak. Bada anhitz hola gure alorran. Adibidez, beren istudiotan ikasiko zuten eta burutz ere gogoraziko dituzte La Fontaine edo Semanegoren alegiak, baiña ez dute jakingo Bizenta Mogel eta Pascual Iturriaga nortzuk ziren, lan berdinia euskeraz egin dutelarik.

Frutus emateko sustraiak behar dira, sustaiak, norperari dagokion lurran ongi errotuak.

Ez Ez dugula literaturarik? Ez gu ibili geran eskoletan erakutsi digutenagaitik. Baiña ordua da jakiteko, euskaldunok orain arte literaturari egin diogun jaramonarentzat literatura aberestegia ta ugariategia dugula.

Aski aspaldikoa dugu Etxeparek 1545'an argitaratu zuen liburua, baita ere Joannes Leizarragak 1571'an argitaratu zitan hirurak. Axular'ek 1643'an argitara zuen Gero hobereña bada ere, beste biak ez dira euskeraz idatzi diranak txarrenek; ez da gutxiagorik ere. Ez gñitako gaitzki gaur argitaratzen diran txarrenek halez bezin onk balira.

Axularren ondorean, guro kulturazko literaturak, gorakada zoziontsu bat ezagutu duon. Ongi konprenitzeko orain gainera, zeren Erkiaga adiskideak zion bozala: «Konpreni eziña ditekian izkera ez du inortxok ere ezertaroko nahi izanen». Ta haietan ez du bide nekegarrik arkituko alfabetizaziari ekitzen diot euskaldunak.

Euskaldunen alfabetizazioa honok ere izan ditu bere langilleak. 1761'an Kardabera'ek argitara zuen Euskeraren berri onk eta ondo eskribitzeko, ondo irakurteko, ta ondo litzigiteko Erregiak izeneko liburuxto bat, 1954'an Tolosako «Auspoa Liburutegiak» berriz argitaratu duena ta oraindik ere probetuzkoa dena.

Bestaldetik, Julien Vinson'ek ekin zion egiazko lan bati guro kulturazko literaturaren eszagupiderako, azkenean Essal d'une bibliografie de la langue basque izeneko lan batean 1891'an argitara zan bilduma. Manterola ta Michel bezalako biltzaileeri ere ez digu gutxi zor.

Gorago, Nikolaos Ormaetxea («Orixa») irten zan lehen literatura kondairarekin, ta euskeraz gainera: Euskal literaturaren aize edo edesti laburra, 1927'an «Euskal Enslaoen» argia ikusi zuana. 1931'an Campion'ek eman zuen beste literatura kondairaren saio bat bere Euskaria (Décima serie, Origenes del pueblo Euskaldün, Tercera parte, Capitulo II). Mitxelena'k bere Historia de la Literatura Vasca, 1960'an. Eta 1961'an, izen berdianekin, Villasanten kondaira nagusia argitara zan. Azken bi hauek derri-gorrezkoak dituzte guro literaturaren kondaira ezagutu nahi dutenok, ta baita alfabetizazio kanpañak asuko direnak ere beretan arkituko dituzten lurrreagaitik.

Baiña halaz ere, alfabetizazio kanpañan arkituko dituzten libururik onenak antologizko bildumak izango dira. Ez da posible guzien berri ematea eta aski izango da premiazkoenak eta batez ere oraindik salgai arkitzen diranen berri ematea.

Le Groupe de Danseurs Basques ANDRA MARI se produira a :

COMMERCY	14 Juillet 1967	Vendredi
SCHOTTEN	15 au 21	
YVOIR	22 au 23	Samedi et Dimanche
PLOMBIEGES	24	Jeudi
LE THILLOT	26	Mardi
ST REMY	27	Jeudi
SENONES	29 au 30	Samedi et Dimanche

PROGRAMME

- DANSES DE GUYPONN (Avec huit danseurs)
  - Agure
  - Azken-dantza
  - Doinabeko zortitoka
  - Urtil-dantza
- LIZAKIN'KO MATELOTA-DANTZA (Avec huit danseuses)
- TYSTU, SOLISTE, "MARTITU"
- DANSE DE LESBITIO (Bouge) "KALKARRAMAKA" (Avec un danseur)
- DANSES DE SOULE (ZUMERGA) (Avec cinq danseurs)
  - Bosketibaz
  - Godelat-dantza
  - Sabote
  - Azken-dantza
- MARIL YOKI ET ZAR-DANTZA (Avec neuf danseurs)
- CONTAINS ET DANSES DES POMMES (Avec huit danseurs)
  - DANSES DE BISCAYE (Avec huit danseurs)
    - Zortitoka
    - Bañeko
    - Mak(1)-dantza
    - Tren-Karamak
  - DANSE DES BRICHAUX (Avec huit danseurs)

II

- DANSES DE MARIKIEUX (Avec huit danseurs)

39 JOURNEE ARTISTIQUE 13-31 JUIN

ANDRA MARI

GALDAPANO (Biscaye)

ANDRA MARI, Dantzari Taldearen Irugarren Ibilte Europarra

Orain 10 urte sortua dan Andra Mari Dantzari Taldea ille ontako 13'an litten dan Prantziruntz eta bide batez, Luxemburgo, Alemania, Belgika eta Suitzara ere elduko da.

23 dantzari eta 3 txistulari 7 urtan emango dute satoak. Urtek, onexek dira: Commercy, Plombières, Le Thillot, St. Remy eta Senones, Prantzian, Schotten eta Yvoir, Belgikan.

Ibilaldia, batez beste, 5.000 kilometro luze da eta kilometro denak autobusuan egingo dira.

Europar elkar ezagutzea da ibilte onen oliburua, elkar ezagutu eta onela lagun egin, musika, abesti eta dantza errikolaren bidez.

(2'garren orrialdean jarraitzen du)

EUSKAL ERRIETATIK

GIPUZKOA

LEGORRETA

DANTZARI TXIKI TALDEA
Jaialdi guzietan gure euskalduntza paregabeak alaitasun berezi bat izan ohi dute. Erri onetan orain artean «Irrintzi-Alai» taldea izan da, baina gazte geinak soldaduskara joan bear eta sakabanatu bearra izan zuten.

Talde orietako Xabier Lasa trebeak, umetxoan taldea sortzea erabaki zuten; eta berari eskerrak, gaztehen jaialdi auzetan sei-zazpi urteko umetxoak trebeki asko dantza egiten ikusi ahal izan genituen.

Baña zoritxarrez, gure Xabier jatorriare ere iritzi zaio soldaduskara joan bear or... Bere utsunea betetzeko beste norbait agertuko baitzake...

GURE TXISTULARIAK

Azkenengo urte auzetan erri onetan kankoko txistulariak besterik ez ditugu ikusi. Baina on Mikeleri eskerrek, gaur egun neska-mutil talde polita dugu. Erriko jaialdietan egin zuten euren lenengo agerraldia eta urrengo, gaztehen egunean... Ara emen euren izenak: Imanole Arraegi, Josebe Agirre, Ane Josebe Artola, Josune Esnal, Begoña Lasa, Karmele Gaztañaga, Inorenztio Artola, ta Joseba Andoni Larrauri. Milla esker, on Mikel, erri onen alde egiten ari zeranagatik!

ZINE-FORUM ETA KONFERENTZIA

Iloro bezela, oraingo onetan «Fresas Salvajes» agertu zigituen. Eia egun esan, Ingham Bergman-ek ematen digu lanik praniko bere zorieko korapillo oiek eskatzean... Oraingo onetan konferentziantea Esnaola apaz jaunna izan genituen, eta astronauta ta satelitetar mintza ziztaigun. Mundu berri oietan inork ankarik jarriko ote du gero...?

E. ASKA

EIBAR

ARRATE-ZALARI
Poziak irakurten dodaz zeure idaztiak, «ZERUKO ARGIAN» argitalduten dozuazak.

Birritan eleizgatak aittetu dozu.

Atseingarri izan yatar biak. Zeu baño zarituzago nayan lez, neuk bez zozzer esan gure neuk, zeuk dihozuna aldeztuteko besterik ez.

Guda-egunak arte Eibar-ko eleizetan dana edo le dana esukeraz egin eroyen. Geure Ritzaiñ Urroz jaunak ederto egiten eban esukeraz, berba egin eta idatzi be baita. Neuz gar daroat berak emoniko eleiz liburu ederra: «Zeruzateko Indarrak», On Eugenio berak argitalduri-kua.

Beragaz batera egozan abadiak izlari bardiñ-bakukaz zhezan. Ondio bizi yakuz aih ezagun dirian Manterola eta Ibargutzi, bala bere jaioterri Arratia eta Basauriñ bestia. Emetik agur biotzako bat biadluten deutzat.

Geror ezorri yakun baserritar bat, lizaritzarra bera, Aginaga J., esukeraren gosrotu amurruata ekarrela, eta geure artian ekan zan urte luzeegituzelan esukera eleizatik esbesteratua euki ebana. Ezin stitutu leitez, ikusi barik, berak geure artian egin ebazanak. Ostikoka jartu eban eleizatik geure berbetea maila, aihbat eta aihbat jakitunek goralduten dabena... Ori dok kultura, eri, abade bategan Egumen baterako, zertzelada guziak ondo ar tu eta gordeak dagoz.

Noizbat ordia, ez guk gure beziñ aguio baina, urten eban emetik befiko eta amalau-ambost urte ba direz bere ordaz etorri yakula arrezkero geure artian daukogun egiazko ARTAIN ONA, Lasa J. argi, artez, zintzo eta on utsa. Bego guz guz urte asko-askotan. Eibar-ek gutretzola ezin lez ukatu, asko ganera garu be. Berak ostera sartu dau euskera eleizan eta dagokion lekua emon dautzo. Dagokion lekua difot, tital, ez berak gure leukena baño. Bere laguntzaleetan ba dagoz ordia aurreko «ZERUKO ARGIAN» Arrate-zalek aituten emoten eban GORROTOKUA agertuten dabena. Ez dabe esukeraz jakinda be, tutik egin gure. «Zergatik?»

AGURETXU

IRUN

GURE ERRI-JAIAK

Aurtengo gure erri-jaiak bukatu zaizkigu eta poz aundi barekin aitoritu bearrean gura euskal kutsudunak izandu dirala.

Gure Udalak eratuakoz batzaldian esukerari ere leku eman zitzaion eta bertan «Kamiñazpi» izenez idatzi oi duan Joxemari Etxaburu Jk. eraman zuan lenengo saria. Asko pozatu giñan. Idazlan orren izena izan zan «Erri-jayak». Zorionak zuri eta zurekin batera bigarren saria irabazi zuan Jose Urriz Etxegaray Jri. Batzaldi ontan malko jardun zuten Anai Berriotxoa eta Loidi eta Artola Jk.

Uztailaren lenengo egunez «Uranzu» pelotalekuan «Ez dok amairu» izeneko saillak sayo ederrak eman zizkigun. Lourdes Iriondo xarmant egon zan, batez ere «Maitasun itzetan». Ezin zitekean obekil Lertxundi zoragarritasunez lertu bearrean «Gure hide okerrak» abesten. Lekuona bere «Antziñako musikalerria» azaltzean. Yoloak-tarrik danetan oso-oso ondo. Bitarreetan Uztapide, Lizaso eta Agirre, beti bezela.

Arratsen antzokian giñan «Iru-garren Itza» deritan antzerki erakusgarria ikusten, lendikan ezaguna genduan baño.

Emendikantzex txalorik gatsuenak bijazkie antolatzaleel. Beajonduzetela.

AJOLAGABEKERIA?

Eta ez nolanaikua ere zero gure asteroko onena.

Miñ ematen du izan ere, arpidetu, iandeoro dana irakuritzeko beto lasala artu, **ETA EZIN IRAKURRI.**

Izan ere dana utsez beteaz argitalzen baita.

Neonek idatzia, irakutzen gañera, lerro edo errenkarak gaizki emanda eta ZER ESATEN DAN EZIN IGA-RRITA.

Amorragarria benetan.

Pozik asko irakurriko nituzkenak, **EZIN IRAKURRI.** Alegin guziak eginda ere, ezifn zer esan nai duan antzeman.

Batek baño geiagoz esan didate, neonetari, ez dutela idatzi nai **ALIX ETA ZABARKERI AUNDI AUXE ZUZENDU ARTE.**

TXANTXANGORRI

AMEZKETA

Uztaren zaspigarren egunez Jau-naren pakean ill zitzaigun Eustaxi Lizaribar Etxeberria. Andre egitan elizkoil, maratx, zintzo eta benetako kristau etxekoandrea.

Eliz laguntza guziak garaiz aturik Jainkoak bereganatu zuan. Goyan bego!

Larogei-ta bederati urtedun joan zaigu Andre Eustaxi gure gaurko Erretore Jaun Agurgarriaren amatu on-ona eta urte asko-askotan baita ere gure Erretor izan dako Lizaribar zanaren arreba.

Ederki asko agertu zuan erri osoak zion original aundia. Bere illetetan eliz oso gañeza zegoan. Bere jaioterri Eilduayen lur-eman zitzaion eta arañu lagun egin zioten amaika izan ziran.

Betikoki atsedena eman bezaio Gure Jainkoak Andre Eustaxi-ren amia ezifn obeiari eta bere sendi guziak hajo beza gure samin agurrikan biotzikueña ordu nai gabetsu ontan.

TXINDOKIPETAR BAT

LAZKAO

ABATA
San Inazio egunean, Jaunak lagun arratsaldeko 5 terditan egingo dan elizkizun edo batean bedein-katuko da, Lazkao ko Beneditarren aurrengo Abata. Len Aita Nagusi-zan Aita Mauro sukeratu zuten alki orretarako.

Nai dun jende guzia sartuko ote da eleiztan? Paretek zabaldu edo alkiak kendu edo... zerbait egin barik dute. Izan ere denok zai-zai bai gagoz.

Zorionak aita Mauro, eta eskerriki-kasko, Lazkao ta Euskalerri osoan alde egiten duzuten guziagatik. **PISZINAN ITTO**

Benetan illuna San Fermiñetako igande illunabar ura.

Laister jakin zan erri osoan, Enparauzido Ifaxio Mari mutikoa itto zala.

Ixtasoroan asarrerik gabe, ibaiaren maitzurkeririk gabe, pizina basteen.

Iroren erririk gabe, igari ez zekilla ta...

Maizegi entzuten dira ola moduzkoak, eta ze ote liteke ikastarokat bat antolatu, inguruko ibaien bitan, neska ta mutil koskorrieri igari erakusteko? Ondo asko dakiten ariak ba dira ta ia norik eltzen dion ariari.

AZIA

SORALUZE (Plazentzi)

MUNDUAN ZEAR
Españi'ko laterrian ikuntza ofizialak, gaztelarrik, beste ikuntzak itozteko naya somatzen degu. Gure esukerak orain arte ez du sarrerik izan lenengo mallako ikasketetan, ez bigarrenengoetan, ez da ere Unibersidadekoetan. Ikasle euskaldunak, zenbat urte igaro dituzte gaztelar Gramatika ta Eleria ikasten, erbesteko ikuntzak ikasten, minuruki erabili gabe esukeraren alde?

Irratiaren laguntza noroñi elzen dan ba dakigu ta Teleikuskiñak Añetoa'ko bertsolari-txapelketa arte etzuan esukerarik ezagutzen.

Laterri asko dira ikuntza bat baño gevago ofizialik erabilitzen dituztenak. Toki oyetan ez dago emengo prolemarik gauzak bear dan bezela konponduta dituztelako.

Artu dezagun FINLANDIA. 1808'gn, urterarte Suezin mendean arkitzen zan ta gara! artan Errusi'ne-n erori zan. Bere askatasuna 1917'gn, lortu zuan. Bere ego aldian

daude erririk aundiñak eta bertan geyenbat azaltzen da Euzkiaz izan diruan artu-emanak eta nasketak.

Bi ikuntze erabilzen dira, baina finlandera, suzeleraz bestea. Finlandia izena suzeleraz da. SOUMI da bere izen finlandera. Bertako berri-hillak kankoro atzeratzen diranean SF (SOUMI-FINLAND) ezaugarri bezela eramaten dute.

Gure txiki-dentorban uriburuarren izena HELSINGFORS suzeleraz izenez ezagutzen genduen gaur HEL-SINKI izen finlanderaz ezagutzen degun bezela.

Ertien izenak, kale izenak eta abar bi ikuntzetan azaltzen dira naiz suzeltarrak 10% bakarrak izan.

Bost ekan bat izapirangi ta aldizkari atzeraten dira finlanderaz ta eun bat suzeleraz.

ASMO EDERRA

Orain egun batzuk dirala egunero-ko batean irakurri genduan nola artu duan asmoa Ori'o'ko alkate jaunak, erri artan sorizen diran prolemak, nolanaikoko izan, lenbi-z baldetea erri artako Gurasoen Bazkunari eta ayen iritzia artutakoa, orduan bear dan bezela jokatuz.

Nola aspaldiko urtetan orrela jokatzen ikusi ez degun, ori irakurri genduanen poztu egin giñan eta artu genduan asmoa lerro onetatik pixkabat alderitzea ta zahaltzea jokatze ori ia beste errietako agintariak orrela lana egiten ikasten diran, Ori'o'koak bezela. Gure utsez ori da egin bear dana.

Uri bakoitzak izaten ditte bere arazok eta errian bertan konpondu bear. Ori'o'ko alkateak bezela jokatu ba genduke, aurretik ikusi az erigitae Komeni dan azalduz erroko guraso ta gazteari nolako arazoak dauden, laguntasuna izango litzake andik edo emendik eta zer esan asko denok lezake. Nola egin bear dan? Ba daude gure errian Bazkuntz ta lagun-artek, erria maite dutenak-inoiz agertu duten bezela... oyei egin bear galdetuz ta erantzun oyetatik ikusi zer komeni dan prolema bakoitzean.

KARAKATE

ERRERA

LURDES, ERA ERROMES ALDIA

Errera'ko parrokia eratu ta ill onen 30 eta 31, ean, erromes aldia izango da Lurdes, era.

Autobus bikoñetan izango daibil-laldia.

Ibilaladi saria, 575.—laurleko (pé-zeta) izango da, juan-etorri eta egun bateko ostatu'kin, bakoitze-na.

Irtengo da 30'ean (igande) goizeko sotoziretan eta etortera izango 31, ean (ñaki Deunaren egun-ean) iritxias Errera'ra amarrak aldean.

Joan nai dutenak, lenbati-len eman dezatela beren izen abizenak, bada ia osatu dira autobuseko lekuak.

Muga igarotzeko baimen berezia izango da.

Azkar ibilli bedi Lurdes, era joan nai duanak erromes aldi ontan.

EZKONTZAK

Joan dan illean, Lezo'ko Kristo Donearen eleizan ezkontu ziran, auzo ontako ondoreñoa, Muxika eta Arrigi, tar Mirari eta Oartzuban jatorra dan Arozeta, tar Andoni.

Biak orain arte «JARRAI» antzerki taldeko antzeslariak izan dira, eta laloak. Aurrrera ere «JARRAI» zintzo zuen bizimoduan, bateaz ondo, orain arte bezela zuen eginkizuna. Zorionak eta betiko.

NASTE BORRASTE

Orain berriro «jubilatuz» da gure adiskide dan, Muxika, tar Jose, beregeita amar urte baño geiago toki batean lanean egin da. Ez zeok gaizkil!

Bare lan bukaera egunean jai baldi bat ospatu zioten bere lantegiko lagunak eta eskaintz batzuk opa ere bai.

Orain or ikisten degu osasunisiu, pasiatzen, lagun artean eta baita ere

noizik bein arrantzara joaten. Orre-tarako bere laguneri opari bat arranz-itzako tresnak izan ziran.

Ixtaro degu laister, arrantzale jator bat egiñik opako digula bere arrantzaz berezi bat lagun artean apari goxo bat egiteko. Ala izan du-dilla eta lenbaitien.

Urte askoan orrela JOXE.

KORTARA

ARANTZASU'RA BIDEAN

Gure gazteen 1987'garren urteko joera Arantzazu'runtz

GAZTE! gure aurtengo eguna urreretzen ari zaigu. Arantzazu'ra gabez egin ail degun joana. Abuztuaren azkenengo larunbatean izango da.

Zuen biotzetako gerra or piztuko da, kristau espirituruaren arnas eta suaren agerari. Orrek erre bear ditu egun aretan zuen asmo ta nekeak.

Erne, beraz, gazte, Arantzazu'k urteroko dela biiltzen dizu. Andre Maria zai dez. Bideak aldaipa dute; balha gañinak biotzarren atsegiña gordea du zuentzati!

ATAUN

IZARDITURIK...?

Sta. Ixabel eguna da. Egun senti eder bat Atauñ'en. Aitzaoko mailoak diridiztatu daude kale txuloetako illunaren gain. Poz-jario dago izadia. Gendea loztorroan dago bitartean.

Ai... bañan! bañan ez da entzuten kankarik, ezta susko-zirin ziritarik ere, txistulariak gutxiago. Ez al-da ba gaur «Santixabela»? Bai, bañan 1967'garren urtea da. Udalez-tekoko ez-omen dihoaz aurtin Aya'ra. Naiago omendute surten ko-tsean jaatera. Gutxiago nekatzten omen-da ja...?

Ara or gure erriko sukalde as-kotan edukitako alkar-izketa... Zergaitik elkar-izketa au?

Ager dezagun itz batuetan gure arazotxo au bere egoera guztiari: Erriroz guztiok dakigun bezela, Atauñen oitura da: Sta. Ixabel egun-ean, mendiz, Aya'ra juan-etorria egiteko, Udaleztekoak, erriko seme, txistulari... ta abar baten dirala.

Bañan ara aurtun zer ateraldia eman dien gure mendiz oeri: «Aurtun ez gaitzék mendiz. Egia nai bear.» Zaar-berritze bat aya nai izan dute, bañan berritze au ia berritxukiari ber gertatu da; bada as-prituko usario zar bat ausi nai izan da, ueste izanez aldateta onen izatea beren eskuetan degola. Gendea, arrazio guziarekin, zapuztuta geliditu da.

Bai, aurtun ausi nai izan dute ibi-lladi au udaleztekoak: Zergaitik? Zefen baimenarekin usario bat kendu? Zein dira oek gauza au kentze-ko? Oraindik aundiagoak ikusi bear ditugu!

Ez, nere utsez ez dira nor gauza

(8'garren orrietleñan jarraitzen du)

Euskaldunen Alfabetizazioa

Lehen ta hoberena P. Lafitte'k egin zuen Euskaldunen Lore-tzgia dugu, 1931'an agertua. Lehen zatih hau (bestarik ez da argitaratu) 1545'etik 1900'era artekoa da. Villaneta'ren Gramatika labur'ek badi bilduma txiki bat, baina berak eukaturik, osotua osatu geroz geroz Omeñteberria'ren Euskera izeneko liburu-ruan, 1959'an Zarautz'en argitaratua. Irigaray'k gertatutako XX-garren mendeko Nafarroako euskal idazlariak (Irube, 1958). Euskal idazleen lora-tzgia (Bizkaiteraz-itziauz) 1965'ean G. Etxenaguiak multikiopiaz argitaratua. Uste dut aitia dela. Baina berasu ari da orain gipuzkoak idazleen bilduma bat era berean atontzen.

Bertsos egindako bildumak, alfabetizaziorako metodo bezela hain onak ez badira ere bada hortaz aihntz, ta arkitu ditzakee-nen nagusieta eta osoena A. Onandia'ren Milla euskal-olerki eder da. 1954'an argitaratu zana.

Horrez gañera, oraingo idazleen izlauzko lanak ugari dira Zarautz'ko «Kulika Sorta» eta Tolosa'ko «Auspoan» argitara-tunak, beste zenbaitak partikularzki atera dituztenetik aparte. Ta huiek bezin estimagarria da urrengon aztertuko dugun ha-rril literatura.

JUAN SAN MARTIN

Zeruko Argia
Zuzendaria: JOSE IGNACIO GABILONDO PUJOL
Naparoko-Kantutari ta Aragoko Kaputxinoak argitaratua.
(Carlos III. 22. Pamplona)
DONOSTIA'n:
Oquendo 22. Telf. 26686
ARPIDE-SARIA:
Urtekoa ... .. 190 pta.
Aldez artu nai bada, galdetu.

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

EUSKALTZAINDIAREN UZTAILLEKO BILLERA

Eskoletako liburuak, Ministroari eskea'ta Alfabetizazio gai berezienak

Betiko otolitzak eman dio asiera il ontako billerari. San Martin, Euskaltzaindi'ko idazkariak, irakurri du, urrengo, aurreko illeko billeraren agiria, denak ontzat emanaz.

ESKOLETAKO LIBURUAK

Euskal ikastoletako liburuak eskatzen genituan Garagarilleko billerari, eta asi gera erantzunak artzen. Tudola'tik dator eskutitz bat, ango jesulagun batek Bigarren Irakaskintzarako egina'k dituan liburu batzuek situatuz. Xalbador Garmendia, apazak ere ba-du ikastoletako beste bat eta Lekuona apazak, Seminarioan diran beste liburu batzuen berri ere ematen digu.

Euskaltzaindiak ba-du ortarako Batzorde bat aukeratua ta texto olek eskuan nai lituzko, aztertze. Kopiak eskatzea erabakitzen da.

MINISTROARI ESKEA

Udaran, Donosti'ra etortzeko da Ministroa, ta Euskaltzaindi'k aukera ori, bere eskea berritzeko artu nai du. Pedro Irizar jaunaren bitartez egina da berarekin itzez-itzez ari-tzeko baimena. Ta al dala onela egingo da, euskera irakaskintzan sar dezaten lenbailen.

«Amigos del Pais»-koen buru dan Alvaro Valle Lersundi'k eskutitz bat egin dio Euskaltzaindiari, au esanaz: ongi ba-deritzio Euskaltzaindiari, bera ere gurekin batuko dala Ministroari esko ori egiteko. Asmo au onartua izan da, ta Batzordekoak Valle jaunarekin egon dituzela, erabakitzen da.

ALFABETIZAZIO DALA-TA

Londik esana zan, nola gazte talde bat euskeldunei euskeraz irakurtzen eta idazten erakusteko asmo-tan dan. Auek San Telmo'n eskatzen zuten lekua lan orri laguntzeko.

Leku ori «Amigos del Pais»-koena da ta onok gogoz eman du toki ori bear dana egiteko.

Etzaburu jaunak ere eskutitz bat egin digu, «ANDANA» itza aztertuz.

BILBO'KO EUSKAL IKASTOLA ZABALTZEN

Irigolen Alfontso jaunak, herri on bat ematen digu: Bilbo'n ba-da AZ-KUE zanaren izeneko euskal-ikasto-

la bat, ofizialki ezagutua. Ikastetxe onek bere lana geltu egin du ta toki berriak eskatzen zituan. Ortarako, ikastetxearen alboan dagoen beste etxe batean alogeran leku herri ori artu du; ta orain ikastetxeak lengo lekuak beste ainbeste zabaldu ditu. Beraz len alako bi da orain ikastetxea.

EUSKAL ANDEREÑOAK LAGUNTZAILLE

Ikastoletako lana erosoago egiteko, irakaskintzan ari diran nexka mailtrak Euskaltzaindi'ra ekarri nai dira. Ikastoletako Euskaltzaindiak izendatuta duan Batzordeak, euskal-ikastoletan erakusten ari diranen itza entzun nai luke, bear dan guziaz tajuz antolatzeko. Aitatu dira nexka batzuen izenak, eta bata ta beste-ari idaztetokan gelditu dira.

Irakasleei laguntzen ari diran zenbait jaunen izenak ere aitatu dituzte ta auel ere gure asmoen kontu emango zale.

TXOSTENAK

Satrustegi apaiz naparrak, bere lan bat irakurtzen du. Ortan ari dan taldeak izlari batzuek nai lituzke, euskal-literaturaz zerbait adierazo dezaketenen az, ikasteko. Ortarako izlariak aukeratu dituzte.

Alfabetizazioaz, San Martin jaunak itzegiten du. Ortan ari dan taldeak izlari batzuek nai lituzke, euskal-literaturaz zerbait adierazo dezaketenen az, ikasteko. Ortarako izlariak aukeratu dituzte.

Lartzabal apaizak, Bidasoz aruntzako Euskalerriari gai ontan zer egin dan adierazi digu. Lizundia jaunak ere beste ainbeste egin du, Bizkai aldean zer egin dan agertuz.

TORIBIO ALTZAGA SARIA

Berriro sari au ematekoak dira aurten. Saria erabakitzeke balia, malkoak, juezak, erabaki bearra zegoen. Auek, Lartzabal, Beobide ta Aresti izan zitezkeela esan zan.

Beobide jaunak Euskal-Teatroaz iru egunetan Zaldibar'ko errian egin diran batzaldia'k aitatu ditu. Ango lanak nola izan diran, eta batzore Ricardo Salvat katalandiar gazteak nolako laguntza ta erakutsiak eman dituan agertuz. Asmo aundiak dira ontaz, eta aurrena norbaitezuek gai au ikastera bialdu bearko dirala dio, euskal-teatroak aurrera egin dezan.

Erkiaga Eusebio'k diru-kontuak bialdu dizkigu. Onela Euskaltzaindi'k Donostia'n eta Bilbo'n dituan txanponen berri jakin degu.

Jakin degu ere Napsar'oa nola salatzan diran euskera alde. Onela jakin degu Zangotza'ko Lore Jokotzan, euskal olerkiak ere sartu dirala. Iru sari izango dira, beste leku batean esaten degunez.

Orrez gain, Iru'ne'n «SEMANA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS» barruan euskerari ere lekua eman dituzte. ASTE au Abuztuaren 28'tik Aotzuaren 3 arte izango da. Abuztuaren 31'garrenean, eguadiako amabiterdian ENSKAL MEZA emango dute.

Betiko otolitzek bakutu da onela il ontako Billers.

AMILLAITZ

Euskaldunen alfabetizazioa

Herri literaturaren emaitza

...there are few things in which a nation reveals its character so fully as in its folk-literature.

Rodney A. Gallop

A Book of the Basques

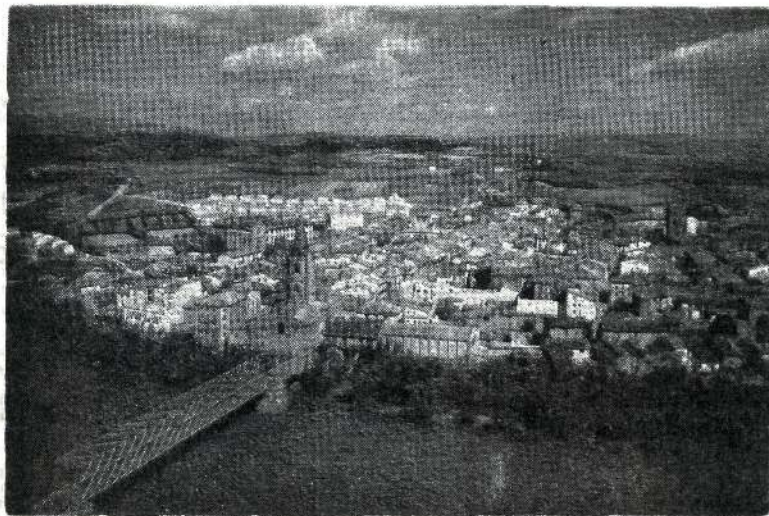
(...gauza gutxi dira aberri batek bere aztura hain naro agertzen duena bere herri literaturan bezala).

Gure herri literatura beste edozein herrirena bezin aberatsa ta ugaria dela esan zuen Mitxelena'k bere *Historia de la Literatura Vasca'n* (1960).

Gaurkoz, kulturazko literatura ere ez dugu hain urri (hobeto esan, kultista, landua). Munduko azken bolarak modaz edo bizitzak beharturik sortzen doan era berriko literaturatik emaitza askorik ez bada ere ez uste izan eginezagaitik danik, baizik diranak nun argitaratu biderik ez dutelako, gure argitaldarien zuzendariak lehenera gelago begiratuz bigi direlako edo, zeren batez ere olerkian huraingo erderetakoen zorrak gabeko lanak ezagutzen bat ditugu. Bestalde, argitaratzen neurriak erakusten digu literatura landuaren gradua: ilero bitik hiru liburura argitaratzen dira aspaldiko lau urte honetan. Aldizkariak, berriz, ugariegi ere baditugu, sakabanaturik euskeraren indarrari ta batasunari behar bezala lagundu ahal izateko. Oso tristea da gertaera hau, ta askorentzat mingarri bada ere, hemen, zabalkundez eta kulturaz hoberean direnak bakarrik aipatuko ditugu: Baionako *Herria*, eta ZERUKO ARGIA asterokoak, eta *Egan*, *Jakin* ta *Otoizlari* kultura aldizkari bezala, ta *Olerki* euskal poesi utsezko aldizkari bezala.

(9 garren orrialdean jarraitzen du)

ZANGOTZA'KO LORE-JOKOAK

Naparroa zaretetik aize onak dotozkigu aspaldian. Zangotza erderaz: *Sanguesa*, Naparroa'ren mugamugan dago, Arago'i'ri begira. Ala ere, ango Lore-Jokotan, (aurten da bigarren aldiz), erderazko ta euskerazko lanentzako sariak jarri dituzte.

Erderazkoak, amaika sari ta gai erabaki dituzte. Geienak, Naparru'ko Kondaira, legedi ta abar, gure jakintza barruko gaita dute. Euskerazkoak iru dira:

Lendabizikoa Euskal-Jakintzako Akademiak jarri du, iru mila pezetakoa. Au irabazteko, euskeraz, era zarreko itz-neurtuetan olerki bat egin bear da.

Bigarren saria, Errokariko Batzarrek eskeintzen du: au ere iru mila pezetakoa. Au eskuratzeko, Errokariko euskeran olerki bat asmatu bear da.

Irugarren saria, mila pezetakoa, Donapaleu'ko erriak eskeintzen du: Base Nabar eskualedeari eskeintzako olerki batentzat. Au, mila pezetako izango dezu. Lanak Abuztuaren azkenegatik bialdu dituzke. Bakoitzak bere lanaren bi kopia edo aldaketa bialdu bita, makiñuz ta alde batetik bakarrik idatzia.

Izenik gabe joango da lana. Izen-abizenak, beste estalki itzi bitan jarri. Izen ontara bialdu zure lanak: Don Miguel Samaniego-Calle Mayor 37-2.º Sanguesa. Navarra.

Sariak Agorrek 15'garrenean adieraziko dira. Orra Naparroa zaarrek onat urrutienak, nolako ikasbidea ematen dituten.

Valenti

URRE-LANAK

Plaza de Zaragoza, 2 - Urrut. 11825

antziña-gauzak
erredizak
bezuza-galak
erregalauk

ZALDIBAR

EDERKO BE EDERKO

Erri danak eo batez eritxia emon dau, aurtengo Santija jale-tan Gaze'ko suzo-eldatzeak euren jak egitarau barruan Garitogotia'tar Bitor jatorrari eskaini dautzen omena.

Ondo irabazirik omena bene-tan? Iguro diran 47 urte erreka-dakuetan utirik emen barik, Ga-za'ko suzo-eldatzean dagoan "San tjiari" bere egunean erromes lie-rra ederrean txistu ta tambolin iguro ondoren, urrengo urteratez agurtuz Gazatarrak poz-positki irten izan ditu ta.

Iraunkor izatea da gizonari gal-iraunkor izatea da gizonari ga-tzen jatorri! Orretan be bere eua-kaltza etasunon legez, eredu jaku gure "Garita" ospetsua.

Zure bikote garain 80 urte euki arrea, curindik tinto sagos Bitor, beste iru malladi igaro ta urrezko entzeak. Bai orixe!

VEENEZUELA'TIK

Ongi etorri...beroa emon bearren sagos "Azkorgain" euskal idazle ospetsuari ta bere emazte Merze-des' Venezuela'ko Puerto Cabell'on urte batuske egun ondoren Ipara-gire'k ifoan legez erurren erri mal-tera poz-positki etorri diralako.

Ta "Azkorgain" artu idazkoriaz eta salatu, Zeruko Argia'k ba dau lana; ta sarria bateko eun jasoko doguen egunen baten ez dago ea-bairik.

GEXORIK

Adiskide on Gizatzola'tar Kar-mel gexorik dago alditxo batean. Lenbait len sendatu dedilla opa dautzeu.

NOR GEIGO?

Zal'dibar'ko bikote bik, nor gela-goka bat jakatu dabe: zefiek pe-rreritxiko gelgo batu.

Lenengo, bikote bata urten zan uita batsalle, Urkiola gasfean ei ziran goloeko 6'rak baño lenago eguzkiaren sorrerako, Bai perretxi-ko ustaderria ekarri be. Gots da-billenari Jaungoiko lagun!

Beste bikoteak be, gixtiago izan nai ez ta, bardiheko bideak urra-tu ebaren. Zebat perretxitugaz biturto? Bat... Bai ba, eguzkiaren sarrera mendi gainetik ikusi bear da uita ugaria jasoteko, ez gaiko-netako "telaitu" gañetik.

Dala dala, bapez oba pozoidunak baño. Alangoak izan ziran nubait lenengo bikoteak bildu zituztenak. Baintzat ifor urdailleko miñez ibi il danik edo "Bekoetxe"ko jate-xtetik atera danik ez dogu entzun.

ALDAKAITZ

Euskaldunen alfabetizazioa

Herri literaturaren emaitza

(V'garren orrialdeki)

Baiba beti izan behar dugu gogoan literatura landua idazle bakoitzaren mende-giroz izan behar duela egiazkoa ta indartsua izango bada. Beti, hauetarik hobereak pasako dira betikotasunerat, batez ere kondairazko baliogaitik. Baiba gaurko irizitz, etorkizunera begira, askozak ere balio andiagoko du herri-literaturak. Zerea herri literatura erresuma bakoitzat bere iturburuetako sustraikakoa du, arbasoak mende-mende agoz-ago da-karrera. Inoiz aldatua ta purtzildua elizen zabaiu ere, maiz obetua, he-rriak bere gogora hezitua, herri beraren spiritua nabari duela. Hor dago herriaren arima billusik. Ta, era honetako literatura aberatsa duenak ez du zertan lotsatu literatura kultista aberatsagoa duten herrien aurrean be-rena gutxi-etsirik. Axular'en Gero, gizon baten lana da, lan jakingarria nos-ki gizon bat eta bere jakintza neurria ta bere mendeko giroa neurtzeko; baiba herri literatura, herri oso baten sustraikakoa da, herriaren muineti-kakoa, bere barne-gogoaren izanetik sortua delako, ta humelako literatura ez du inoiz beharretako gizon baten lanak, batez ere herri horren erriak ezagutu nahi dituanarentzat eta, are geiago, herri horren semea izanik bere jatorrizko izakera xehetasunez ezagutu nahi duenarentzat, zeren le-henago esan genuen bezala: norberaren herria ezagutzeke, nekezagoa baita norpore burua ezagutzea.

Herri literatura baliatzen inglesak ai ziran XVIII-gn. mendearren az-kenetan, ta haien jarraitile alemanak XIX-gn. asieran. Iberiko penintzua honetan, ueste da, katalanak eta portugesak ai zirela lehenengoz, XIX-gn. mende azken alderat, R. Serra i Pagés (1929'an illa) eta J. Fernandes Braga (1843'an jaioa) jaun hoiekin. Baiba, beti gertatzen da ueste erdia uestela. Zeren gure Iztueta (1767-1845), beste agiritik ez dugun artean, izan-nen da lehen folkloristak eta lehen herri-literatura biltzaile.

Euskeran lana egitea beti da illuna. Ez baita euskera portugesa, gaile-go eta katalana bezin mintzaira erreka getalerako edo prantezera itzul-itzeko, bere moideak latinetikakoak ez dituelako haiek dituen bezela. Ta, inoiz zerbait itzultzen bada ere, alkarren artean hain moidekatitz direlarik, itzulpenen gelditzen zaio baliorenen erdia. Beraz, horrela gelditu zen gure Iztueta illunpen, 1824'an Gipuzkoako dantzak argitaratu eman zuena, 1826' an lehenaren jarraitenez, doñu ta kanta zahar. Bere ondorengo izan ziren Borrow (1839) eta Fr. Michel (1857) gure herri literaturarekin arduratu ziren atzerritarrak. Gaiñera, azkena, gure Chaho'k (1811-1858) egin zituen bildumekin baliatu zen. Ta, joan zen monde horretako bildumari hobere-netakoa Mauleko Sallaberry'ri zor diegu, 870'ean argitaratu zuen *Chanis Populaires du Pays Basque*, euskerazkoak beren doñuz eta itzulpenez ema-nak, liburu eder honetan. Ta, holeandik aparte, Jose Mantzolerak (1849-1884) egin zuan lana ez zan txikia izan.

Uste dut gure *Historia de la Literatura Vasca* izeneko liburuetan ez da la behar bezala baliatu gure azko herri literatura hau. Bere toeriazko mamia ongi adierazi zigan Manuel Lekuonak *Literatura oral euskerria* (1935) liburuan. Horain bi urte getua argitaratu zuen «Añamendiak *Literatura oral vasca* izenez.

Hontaz lanik nagusienak eta sakonenak Barandiaran'en *Hojas de Eus-ko-Folklore*'tan arkitu genezazke, geinak «Añamendiak *El mundo en la mente popular vasca* izenezko lau liburutan berriz argitaratua. Eta, Az-ku'e'ren *Cancionero popular vasco* eta *Euskalerriaren Yakinza* liburuetan.

Baita ere apagan berezi bat merezi dute hortan horain lanian ari di-

ran A. Jorge de Riezu'koak eta A. Antonio Zabala'k. Lehenbizikoa Aita Donostiren lanak argitaratzen ari da, *Obras Musicales del Padre Donostia* izenez, ta bertan jasotzen diran gure kanta zaharrik hobereak, Gaiñera, *Flor de canciones populares vasca'sen* (Buenos Aires, 1948) egillea dugu, ta egon seguru herri kanta zahar hauean dugula gure poesiarik jatorrena ez-elik sakonena ta aberatsena, ta bai oraingo ta bai geroko euskal poetak, emaitza onik izango badute, bertatik edan beharra izango dute, gure bar-ne-muimaren gogo bertatikakoa delako. Gure alfabetizazioako zer irakur-gai oherik? «Kullisa Sorta'k 1957'an Irigaray'k autaturik eta ohariturik eman zuen *Euskalerriko Ipuak* bezalako izulzuko liburua behar genituz-ke euskal ikasleetarako, euskaldunak irakurtzen ikasietko ta guziok gure erria erroz ezagutzeo.

A. Zabala egiten ari dan lana ere benetan txalogarria da, bertolaritza dugularik gure herria literaturaren bereizitasunetik nagusienetako bat pena zan kondaira zear bertsio hoiek galduaz joan beharra. Noizbait agertu zan gure Zabala ta asi zan bilduaz, rgitaratuz, ezautartzuz, indartuaz, galzorian zirenak betiko orhoiztara eramanez. Bertolaritzaaren kondaira ta erregelak A. Onaindiaren *Gure bertolaritza* (1964) liburuan biltzeko di-tugu.

Alpatutako bilduma hoieri begiratu'txo bat aski da gure herri-literatu-ra oso aberatsa dala jakiteko. Lastima gure istudianterri beren asignaturata ez erakusteak. Ezagutu gabe, zelan maaitatu? Ikasi gabe, zelan maaitatu? Ikasi gabe, zelan jakin? Euskera pobrea dalakotzat gutxi-etsirik uzten du-tenetatik zenbatak urtziko luke gure kultura ta gure literaturatuz zerbait balekit? Campión'ek aspaldi esan zuen, herri atzeratuak pitxirik hobere-nak ere bota egiten zituztela, beren balioa zer zaanik ere eztekie-lako. Hori ez ote da guri gertatzen zaiguna?

Aozko literatura dugu lekuko herri kulturaren iturburuena. zenbat eta hizkuntza zaharragoa hainbat iturburu jatorragoa ta hainbat errotuagoko li-teraturaren izakera. Adibidez, kiltzua eta tupi-guarani hizkuntzen aozko li-teraturetan oinarrituak dituzte beren poemak Cesar Vallejo, Neruda, Ata-hualpa Yupanqui... Behe-Ameriketako olerkariak beren izaketatikako zati handi bat haieri zor die-lako. Horregaitik, euskal olerkariak ere, funtsezko lanik egin nahi badute, euskal kanta zaharretako bideak urratu beharko dituzte, bertan erroturik gaurkoan arituzko. Gaiñera, kanta zaharrak era-ukituko digute beste euskalkien eta euskera zahharren milla guzta berezi jolaski ari-tuz.

Artikulu hau irakurtzen duten askori kostako zaie euskerak aozko li-teratura hain aberatsa duela sinestea. Baiba, hoieri, konparazioak geenetan desegokiak izaten badira ere, hau esango nizkiok: euskera naiko ondo menderatzen badute, paragarateko erderaz J. Bergua'k eraturako *Las mil mejores poesias de la lengua castellana* (Ediciones Ibericas, Madrid), ta de Riezu'k eraturako *Flor de canciones populares vasca'sekin* (Editorial Vas-ca «Ekin», Buenos Aires), hontan euskerazko testua oifarr) harturik, argi ikusiko du euskal kanten poemak badirela erderazkoak haña, oheak ez ba-dira. Jakiña, ez da berdin izango euskera teorian eta erdera praktikan eta-biltzen duten euskotarrentzat.

Bukatzeo, gauzato bat gogoratu nahi dioter irakurle euskalduneri, aurten betetzen dirala berreun urte Iztueta zaldibiarra mundura etorri zela eta berarekin zor haundian gaudela.

JUAN SAN MARTIN

LIBURU BERRIAK

BIZKAI'KO AURREZKI KUTXA'K, bai Bilbo'n eta bai Bizkai guzian egundoko lana darabil mesedeo, gizaritako ta jakintzako sarrietan eta osasun bidetan ere aleginik sundenak burutu ditu.

Zure diru arruareturentzat
CAJA DE AHORROS VIZCAINA etxea dezu onena.
Etxe Nagusia: Pl. España, Bilbao.—Urrut. 24.36.00

Amar Etxe morrol Bilbo'n
60 Etxe morrol Bizkai'ko erririk Nagusienetan.
Madriliko Etxea: I.C.C.A., Alcalá, 27.—Urrutizkiña 2.21.49.95.

La CAJA DE AHORROS VIZCAINA realiza en Bilbao y la Provincia la más extensa obra benéfico-social y cultural y la más eficaz entre las sanitarias.

Para sus ahorros, la

CAJA DE AHORROS VIZCAINA

Oficinas Centrales: Plaza de España, Bilbao
Teléfono 24.36.00 (varias líneas)

10 Agencias urbanas. — 60 Agencias y Sucursales en los pueblos más importantes de la Provincia.
Agencia en Madrid: I.C.C.A., Alcalá, 27. — Teléfono 2.21.49.95

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Iamari bidez izaten diru ganadu on, indartsuak, Eta nora po jakin bear du baserri-rat burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gadera esne putzuak, Oik guziak berekin ditu Fanderia'ko perusuak.

FANDERIA

ERRENTERI

LUZAIDE'KO KANTIAK-J. M. Satrustegi. AUSPOA saillean 05'gu-rren zenbakiz joa dator liburua berri-ari. Luzaide, erderaz Valcarlos die-tena, an duzu zulo-kote zorangarrian, Orreaga'atik bera muga aldera egi-nez.

Ibañeta gainetik bera begiratu ta an ezer jakingarrik arkitu diteke-nik ezingo dezu sinistu. Ta ala ere, zenbat kontu polit eta zarren ipui dituzun antxe.

Luzaide'k beste zorian bat izan du: an urtetan bizi izan zala J. M. Satrustegi, apaiz argi ta langillea. Oñek errixa artan egin zuan lana, aipatzeo-ka da. Ba-zuan troko are-tan alako aldizkari xulo bat, luzaide-tar guzie banatzen zitzaiena.

Ameriketa aldean diran artzai euskalduneri ere bialtzen zitzaien al-kizkari ura; ta nolako bizi ta iru-kurgari zan erriko seme-alaba gu-zientzat.

Urte aieran milla kontu zar bil-du zigan Satrustegi opexak eta orain liburu-ska onetan ematen dizkigu zenbait kontu jakingarri, luzaide-rreren aoz jasok. Alderdi artako eus-keraz zerbait ikasteko ere etzazu oker etortriko. Ar zazu eskuetan eta irakur gozo.

IRU BERTSOLARI

AUSPOA argi dator beste ala ba-tek. Oraingo liburu-karen izena: IRU BERTSOLARI da. Bertsolari au-ek: Agustín Zakarra (1816-1886), Patxi Bakallo (1832-1893) ta Pedro Santa Cruz (1839-1905) dira.

Bere itzaurretan, zeatz-meatz ematen dizkigu Aita maual'ak bert-solarion goraberak. Irurak aurreko gizaldikoak ditugu. Azkenak, ala ere, gure gizaldi oni bere lenengo bost urteak artu zizkion.

Agustin Zakarra, Asteasu'n jaioa dezu. Esmarritzaga basarrian bizi ta pipa-artzaillea bera. Ispilluari bein bakarrik begratu omen-zion. Gure egunotako emakumeen antzik etzuan omtan, beraz.

Patxi Bakallo, Errederi'ko semea zan. Aren izena: Juan Fro-n-tizko Belauzanaren eta Zabala. Bai Agustín eta bai Patxi, ezkonduak izan ziran. Bigarren au, Ameriketa-rra joan zan eta an il ere.

Pedro Santa Cruz eta Etxebeste, Andoainen jaioa izan zan, Antzizu basarrian. Oni bere lenengo emaza-tea gazerik il zitzaion eta bigarren aldiz ezkondu zan.

Orra mitzizatzeko berri-punta ba-tzuek. Beste guzia jakin nai duanak, eros beza liburua ta an arkituko di-tu beste koxka guziak. Liburuak 00' garren zenbakia du ta oi bezela, gu-re orriarentzat ba-du bere gazi-ga-za goxoa.

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

Une zoragarria San Inazio egunkos Lazkao'ko beneditarrantzat ta Euskalerrri osarentzat. Landik ezagutzen dugu monasterio au, baiña orain agertzen zaigu ondo ta sekon zimendu-ta. Abata berriaren sagaritzeak ori asan nai digu. Pake ta egi billa ortarño lristen diran guztief, Jainko bizitzaz suspertzen lagunduko diezutela uste dugu.

COLON EUSKALDUNA Paco Vargas'en irizpideak

Esan izan degunean Colón plazentziarra zala, txaintsetan artu izan da, baiña ezta orren txaintsetako gauza. Larramendik eta Astarloak ongi sustraituak utzi zituzten zelalako etimolojiak eta istorioak egiteko era. Larramendik naioka umorekin adierazten zituaren bere etimoloji atarketak eta ezta erroza igaritea noiz ori zan serio eta noiz bromo-pasa. Astarloa berriz beti seriotasunez ta sutsu. Bigarrenak, gaur, porraitzaille geiago duala esango nuke, gure euskal giroaren kulturako noski; bear bada leengoa-ren umorezko jarduntza ez ezagutzearren. Dana dala, emen gaude aingandiko karga astun batekin.

Paco Vargas, "El Hidalgo de Soraluze", Larramendi'ren espaleitakoa genduan. Baiña Plazentziako urak kutsatuagoa noski. Larramendik berak ere ez ote zuen plazentziarren baten ikutua? Ez nuke ezetzik esango. Paco Vargas'ek bai.

Asteko, esan deigun ez zala "El Hidalgo de Soraluze", ez Paco Vargas eta ez plazentziarra: Francisco Meléndez omen zuan butaio izena. Alajaina! Gure gizon au salaman-carra zan, nai Plazentziako izaserez ondo errotua. Bere aita Plazentzia-

Euskal Pastoralak Maule'n

Ona emen guziak alaituko dituan berri on bat: lil onen 20 eta 27'an Euskal Pastoral eder bat agertuko digute Xiberotarrak, Mauleko Urñan.

Azkenaldi onetan, begiak pixka bat idekitzen asi geran garai onetan, Pastoralaren berezitasunaz asko mintzatzen ari gera; gutxi ikusi al izan dute ordea, ez bai da egunero ikusi al ditekera gauz bat, ezta askotaz gutxiago ere. Lan aundia artu bear izaten dute muntatu al izateko, beste alde jende asko bear da, ta gauz denetako ostopoa, diru asko bear baita.

Aurten «Chiquito de Cambo» prestatzekotan zirala jakin genduanean, gogotik poztu giñan, baiñan gure pozak ez zuan asko iraun, denpora gutxi barru ez zutela egiterik adierazi bal ziguten. Or artu dira burruka bizian, batzuek bear zala egin, Pastoralak ezin il zitekeala, euskal aberastasun au ezin zela galdtu, ta beste aldetik eragozpen guziak; azken ondorena ezin obaogoa izan da ordea ta or ditugu begi belarri Etchahun'ek idatzitako per-tsuari beren buruak lotuta.

Etchahun idazlea, bere semearekin izango da gidari ta «metteurs en scene» Uruty ta Laferrine, Gareindeli'go jaunak. Egin edo ez egin zalen-tzan ibildu ba dira ere, orain egitea erabaki duten garaiñan gauz nagusi bat egin nai dute, azken urte guzietan izan dan Pastoral'rik aundiena. «Mustra» edor batekin ekin nai diote, oitura zaarreneko aberastasun guziarekin, ta Pastoralak bitartean Satanak mintzatuko dira, dantzatuz, 18'gn. mendeen bezela.

Iruri'ko Pierre Bordacare'k idatzi duen seiagarren Pastoral unek (leen: Etchahun, Matalas, Berterretche, Sancho Azkarra ta Iruri'ko kudea) inoiz ez bezelako arrakasta izango duen ziurtasun osoan gire, gure antzertieren onarriak or bai ditugu, ta gaur egun gure izakeraren aztarketa bizian gorenz ta kanpotarrak berak elnestu ezinazko parogabetasunak arkitzen dizkionenez, lo zorroan ez dugu jarraitu naiko.

Kontuan artu, Pastoralak luzeak izaten dirala. Aurtengo unek 4 bat ordu iraungo ditu ta gurrez «muestra» izango danez, gure oiturrarako goiz asiko dala, eguardiko ordubatean, alegia. Ez dakitena da bi igandetan «mustra» egin al izango duten, 20'an egingo dala, ori da oraingoz erabakia.

Berri au jakin bezin azkar eta emen, alderdi onetan, ikusi nai luken jende asko eta asko izango danez, ba dakigu artu emanetan dirala datorren illaren 3'an gauz bera Donostian egin al izateko; lerro auk idaxten ari naizan unean ordea ez da ezer erabakirik; amets utsean ez al da geldituko beintzat.

Zeruko Argia'ren jaiak

Len esan genduan bezela, ZERUKO ARGIA ez da azalduko il onen 27'garrenean. Orrela bateko ditu bere opor edo jaiak.

KONTUZ!

ZERUKO ARGIA'ak bere lanetarako zuan beribilla norbaitek ostu digu. Aren matrikula au zan:

SS 62.125

Norbaitek beribil ori nunbaiten begitatzten ba-du, abisatu lenbailen guri, zuzenbide ontara:

Donostia, Okendo, 22. — Tel. 26666

Milla esker.

netik aparte liburu bat eskeindu zigun: Colón vizecaino Imprenta Commercial Salmantina. Salamanca, 1936), Colón Plazentzian sortua zola agiriak emanaz.

Au irakurtzean, norbaitzuk, parre egingo dute, baiña aintziñatik dira Italia, Portugal, Galizia ta Katalunia bakoitzak berretzat artu naiarik, ta oruindik inork agiri zeatetik eman gabe. Beraz, geuk ere zergaitik ez aiek aindat eskubide? Amerikak, edo orduango Indiak, arkitze aretan Gaztelaniak du, erri bezala, egiazko meritu nagusia. Bakoitzari berea. Baiña, ala ere, inork ez du defenditu gaztelarra izan zitekeala asanaz, ta gutxiago agiriak emanaz, gaiterako erriak egin izan duten bezala. Mende onen aurren parteko urte batean alperrik egin zuan Madrid "ABC"ek deia, bost mila pestako saria esketituz Colón gaztelarra zala demostratu zuanari. Lastima, oruindik inork ezin izandu eraman "ABC"ek antolatutako "kultura" sariketa orren dirarik. Ta, sariketa iriki ta laisierren, Salamanca-ko au etorren Euskalerrikoa zalaren agiriakin. Euskalerrian

